

DO
KON
2023.
knjiga sažetaka

Doktorska konferencija za doktorande
poslijediplomskih doktorskih studija
pedagogije i obrazovnih znanosti

Rijeka, 22. rujna 2023.

E-izdanje

Izdavač: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Sveučilišna avenija 4,
51 000 Rijeka, Hrvatska

Za izdavača: prof. dr. sc. Aleksandar Mijatović

Uredništvo: Bojana Čulum Ilić, Zlatka Gregorović Belaić, Ivana
Miočić, Bojana Vignjević Korotaj, Nena Vukelić

Lektura: Vedrana Baretić

Grafičko oblikovanje: Valentina Beg

ISBN: 978-953-361-124-2

Doktorska konferencija za doktorande poslijediplomskih doktorskih
studija pedagogije i obrazovnih znanosti,
DOKON 2023.

Organizator:

Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet,
Odsjek za pedagogiju

Programsko-organizacijski odbor:

Bojana Ćulum Ilić
Zlatka Gregorović Belaić
Ivana Miočić
Bojana Vignjević Korotaj
Nena Vukelić

Uvodna riječ

Doktorska konferencija za studente poslijediplomskih doktorskih studija pedagogije i obrazovnih znanosti DOKON 2023. održala se u petak 22. rujna 2023. godine na Filozofskom fakultetu u Rijeci. Tijekom godina DOKON je postao prepoznatljiva, prihvaćena i posjećena aktivnost na koju smo osobito ponosni. Ove godine posjećenost doktorske konferencija bila je iznimno dobra što nas posebno veseli.

Prvi dio DOKON-a uključio je dva interaktivna predavanja na kojima se raspravljalo o relevantnim temama za sve uključene u sustav visokog obrazovanja, a posebno su se važnim pokazale upravo za mlade znanstvenike. Prvo predavanje održala je doc. dr. sc. Vanja Pupovac na temu *Moralne dileme: znanstvenici i provedba istraživanja*, a drugo dr. sc. Jelena Branković i prof. dr. sc. Bojana Ćulum Ilić, na temu *Tips and tricks urednika i recenzentata za doktorande i mlade istraživače*.

Drugi dio DOKON-a tradicionalno je posvećen izlaganjima radova doktoranada. Izlaganja su bila podijeljena u 3 paralelne sekcije po 3, odnosno 4 izlaganja. U okviru svojih izlaganja doktorandi su predstavili rezultate doktorskih istraživanja, pri čemu je pokriven širok dijapazon tema i istraživačkih interesa mladih znanstvenika. Moderatorice sekcija bile su: Bojana Ćulum Ilić, Zlatka Gregorović Belaić, Ivana Miočić, Bojana Vignjević Korotaj i Nena Vukelić koje su ujedno i članice Organizacijskog odbora DONON-a 2023. Na dan konferencije pridružile su nam se dvije studentice - volonterke, Antonia Zlatarić i Nina Dujmić.

Novina na ovogodišnjem DOKON-u bio je PHD Networking party u organizaciji Zaklade SuRI te suorganizaciji Filozofskog fakulteta u Rijeci, Dokorskog studija Pedagogija, Doktorske škole SuRI te Sveučilišnog savjetovanišnog centra - Ureda za karijere. Ovaj događaj bio je prilika da se doktorandi nakon konferencije u neformalnom okruženju upoznaju i umreže te dogovore potencijalne buduće istraživačke suradnje.

U protekloj godini nastavili smo uspješnu promociju konferencije putem društvenih mreža (Facebook stranice), a predstavljene su i nove mrežne stranice konferencije (<https://dokon.uniri.hr/>).

Radujemo se susretu i na idućem DOKON-u!

Program

Program

8:30 – 9:00	FFRI, 2. kat	Registracija
9:00 – 9:30	FFRI, učionica 230	Otvaranje konferencije i pozdravne riječi domaćina
9:30 – 10:45	FFRI, učionica 230	<i>Moralne dileme: znanstvenici i provedba istraživanja</i> Doc. dr. sc. Vanja Pupovac Sveučilište u Rijeci, Medicinski fakultet, Katedra za društvene i humanističke znanosti u medicini
10:45 – 11:00	FFRI, 2. kat	PAUZA ZA KAVU
11:00 – 12:15	FFRI, učionica 230	<i>Tips & tricks urednika i recenzenata za doktorande i mlade istraživače</i> Dr. sc. Jelena Branković, Sveučilište Bielefeld, Fakultet za sociologiju Prof. dr. sc. Bojana Čulum Ilić, Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Odsjek za pedagogiju
12:15 – 13:30	Restoran „Kampus“	PAUZA ZA RUČAK
13:30 – 14:45	FFRI, 2. kat	PARALELNE SEKCIJE
Sekcija A1 / Učionica: 230 Moderatorica: Bojana Vignjević Korotaj		Kristina Horvat, Antonija Vukašinić, Iva Klarić, Martina Jularić: <i>Kompetencije strukovnih nastavnika za učenje temeljeno na radu u obrazovnom sektoru Zdravstvo i socijalna skrb</i> Jasenka Begić: <i>Iskustva srednjoškolskih nastavnika matematike o oblicima i aktivnostima cjeloživotnog učenja</i> Silvija Hinek: <i>Cjeloživotno učenje kao temelj digitalne inkluzije: važnost digitalnih kompetencija za osobe starije životne dobi</i> Nina Tušek: <i>Analysis of ways of providing information to older adults about educational opportunities and ways to promote educational programmes</i>
Sekcija B1 / Učionica: 206 Moderatorica: Nena Vukelić		Nikolina Hrga: <i>Dramske tehnike i metode u školskoj pedagogiji</i> *Natalija Bošnjaković: <i>Poučavanje digitalnom igrifikacijom</i> *Daniela Car Mohač: <i>Integrirano učenje uz pokret u ustanovama ranog odgoja</i> Martina Jularić: <i>Integracija pokreta u odgojno-obrazovni proces</i>
Sekcija C1 / Učionica: 207 Moderatorica: Ivana Miočić		Dario Blumenschein: <i>Uloga društvenih interakcija u poticanju promjena u obrazovanju: karakteristike društvene mreže inovativnih nastavnika u visokom obrazovanju</i> *Saška Radujkov: <i>The use of communication as a feature of leadership skills in order to improve quality of education</i> Manuela Kušec, Danijela Huljencić: <i>Posao kao životni poziv</i> Ana Maria Marinac, Martin Hadelan: <i>Profesionalno sagorijevanje učitelja osnovnih škola na području Osječko-baranjske i Brodsko-posavske županije</i>

14:45 – 15:00

FFRI, 2. kat

PAUZA ZA KAVU

15:00 – 16:15

FFRI, 2. kat

PARALELNE SEKCIJE

Sekcija A2 / Učionica: 230
Moderatorica: Bojana Čulum Ilić

Gordana Ivančić: *Povezanost percepcije učitelja razredne nastave o digitalnim udžbenicima s njihovim korištenjem u nastavi Hrvatskoga jezika*

Sekcija A2 / Učionica: 230
Moderatorica: Bojana Čulum Ilić

Božidar Ljubenko: *Upotreba suvremene tehnologije u nastavi glazbene kulture i glazbene umjetnosti*

Tena Pejčić: *Formativno vrednovanje – odmak od tradicionalnog vrednovanja prema suvremenom*

Tamara Dragojević: *The role of ChatGPT in the educational process*

Zlatka Gregorović Belaić: *Roditeljska odluka o uključenosti u obrazovanje djeteta u obiteljskom okruženju*

Sekcija B2 / Učionica: 206
Moderatorica: Nena Vukelić

Živa Grafenauer Ekart: *Suradnja škole i doma (obitelji) s posebnim naglaskom na ulogu učenika*

Filip Knezović, Dunja Čović: *Stavovi adolescenata o utjecaju alkoholizma u obitelji na odabir odgojnih stilova roditelja i interakciju djeteta – obitelj*

Monika Gudlin, Martina Župančić: *Komparativna analiza studija ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj*

Sekcija C2 / Učionica: 207
Moderatorica: Ivana Miočić

Alen Hasikić: *Odgojno-obrazovni sustav Hrvatske i Estonije – komparativni prikaz obrazovnih promjena u obveznom obrazovanju*

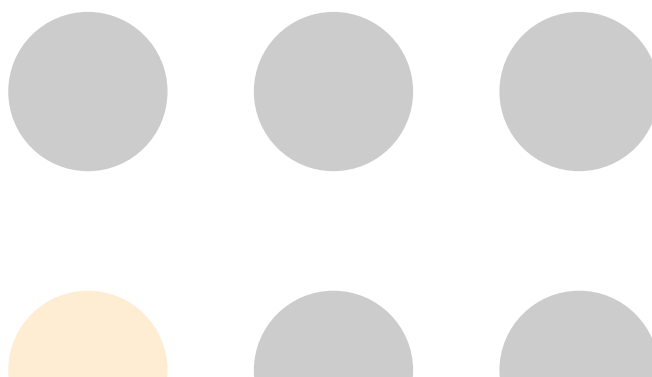
Marija Tomić: *Povezanost interkulturalnih kompetencija i izvanškolskih aktivnosti učenika osnovne škole*

Daliborka Pašić: *Povezanost rapport-a, percipirane autonomije i kompetentnosti studenata na umjetničkim akademijama*

16:15 – 16:30

FFRI, 2. kat

PAUZA ZA KAVU

16:30 – 17:30

FFRI, 2. kat

PARALELNE SEKCIJE

Sekcija A3 / Učionica: 203
Moderatorica: Bojana Čulum Ilić

Emina Hašić: *Bilingualism in students with learning difficulties*

Davor Vukelić: *Prediktori stereotipnih i simboličkih uvjerenja učitelja o poučavanju učenika s ADHD-om*

Martina Galeković, Biljana Marušić: *Pregled razvoja jezično-govornih sposobnosti kod djece s oštećenjima vida*

Sekcija B3 / Učionica: 206
Moderatorica: Bojana Vignjević
Korotaj

Nadja Čekolj: *Refleksivna tematska analiza: ključne značajke i ilustracija procesa provođenja analize*

Dušica Stojadinović: *Family Resilience and High School Students' Adjustment Research - Methodological Challenges and Possibilities*

Gorana Vojčić: *Istraživanje roda u obrazovnom kontekstu: značaj, mogućnosti i izazovi*

Sekcija C3 / Učionica: 207
Moderatorica: Ivana Miočić

Ante Grčić: *Organizacijska kultura i organizacijska klima kao prediktori zadovoljstva poslom u domovima za djecu s problemima u ponašanju*

Filip Polegubić: *Osnaživanje mladih u domskom okruženju*

Emanuela Ham, Monika Terlević: *Percipirana subjektivna dobrobit budućih odgojitelja*

17:30 – 18:00

FFRI, učionica
230

Zaključci konferencije

20:00 – 00:00

Caffe bar
„Akvarij“

PHD NETWORKING PARTY
DJ, FINGER FOOD & DRINKS

ORGANIZATOR: Zaklada SuRi

SUORGANIZATORI: Filozofski fakultet u Rijeci/Doktorski studij
Pedagogija,

Doktorska škola SuRi, Sveučilišni savjetovanišni centar SuRi/Ured za
karijere

Sažetci

Iskustva sudjelovanja srednjoškolskih nastavnika matematike u aktivnostima cjeloživotnog učenja

Begić, Jasenka

Visoko učilište Algebra, Republika Hrvatska, jasenka.begic@algebra.hr

Sažetak

Cilj ovoga rada je omogućiti uvid u iskustva srednjoškolskih nastavnica i nastavnika matematike u Republici Hrvatskoj vezana uz njihovo sudjelovanje u različitim aktivnostima i programima cjeloživotnog učenja. Sukladno cilju istraživanja, temeljno istraživačko pitanje na koje ovaj rad nastoji odgovoriti jest: Kakva su iskustva sudjelovanja srednjoškolskih nastavnika matematike u Republici Hrvatskoj u aktivnostima i programima cjeloživotnog učenja? Kvalitativnim istraživanjem, koje je provedeno polustrukturiranim intervjuima i tematskom analizom, nastojali smo odgovoriti na specifična istraživačka pitanja koja se odnose na sudjelovanje u cjeloživotnom učenju, motivaciju nastavnika matematike za sudjelovanje u aktivnostima i programima cjeloživotnog učenja te izazove s kojima se suočavaju pri pohađanju takvih aktivnosti i programa. Uzorak istraživanja je namjeren i heterogen – uključeno je osam nastavnika matematike koji rade u srednjim školama u pet glavnih povijesno-geografskih regija Republike Hrvatske (Središnja Hrvatska, Sjeverna Hrvatska, Dalmacija, Slavonija i Istra). Odabrani nastavnici prepoznati su na nacionalnoj razini kao uspješni nastavnici matematike te su osigurali sveobuhvatnu i dubinsku refleksiju o ovoj temi. Provedeno je osam online polustrukturiranih intervjuja koji su se sastojali od 20 otvorenih pitanja u pet tematskih područja: (1) Osobni stavovi i iskustva; (2) Oblici i prakse; (3) Razvoj i napredak; (4) Uvjeti i izazovi; (5) Institucionalna podrška. Intervjui u trajanju od jednog do dva sata provedeni su putem Microsoft Teams aplikacije tijekom travnja i svibnja 2022. godine. Cjeloživotni razvoj, koji uključuje cjeloživotno obrazovanje i učenje, pretpostavlja da nastavnici i drugi prosvjetni radnici žele kontinuirano učiti i razvijati znanja i vještine kroz svoju karijeru te da će se njihove potrebe za razvojem mijenjati u skladu s iskustvom i promjenama u okruženju u kojem rade (OECD, 2005). Istraživanja pokazuju da diljem svijeta velika većina nastavnika sudjeluje u nekoj od aktivnosti te da je u državama OECD-a prosječno 94% nastavnika sudjelovalo u barem jednoj takvoj aktivnosti unutar jedne godine (OECD, 2019). Međutim, u Republici Hrvatskoj manje od 3% odraslih aktivno sudjeluje u raspoloživim aktivnostima, dok čak 73% odraslog stanovništva nema želju uključiti se u njih. Istraživanje je utvrdilo da nastavnici sudjeluju u aktivnostima cjeloživotnog učenja te smatraju da su one ključan faktor u profesionalnom razvoju. Utvrđeno je da su najviše zainteresirani za aktivnosti koje omogućuju razvoj digitalnih vještina te rad s nadarenim učenicima i učenicima s posebnim potrebama. Smatraju kako postoji potreba za dodatnom i poboljšanom institucionalnom podrškom.

Ključne riječi: cjeloživotno učenje; iskustva u cjeloživotnom učenju; nastavnici matematike

Literatura:

Aykaç, M., Aslandağ, B. i Köğce, D. (2020). The Examination of Prospective Mathematics Teachers' Perceptions of Lifelong Learning Competencies. *Journal of Computer and Education Research*, 8(16), 705-719. <https://doi.org/10.18009/jcer.751476>

Ball, D. L. i Cohen, D. K. (1999). Developing practices, developing practitioners: Toward a practice-based Theory of professional development. U: G. Sykes i L. Darling-Hammonds (Ur.), *Teaching as the learning profession: Handbook of policy and practice* (str. 30–32). Jossey-Bass.

Beswick, K. i Fraser, S. (2019). Developing mathematics teachers' 21st century competence for teaching in STEM contexts. *ZDM*, 51(6), 955-965. <http://doi.org/10.1007/s11858-019-01084-2>

Čepić, R. (2015). *Pedagogija cjeloživotnog obrazovanja – nastavni materijal*. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci. https://www.ufri.uniri.hr/files/nastava/nastavni_materijali/141117_Renata_Cepic_Nastavni_materijal_PCO_LOCK.

pdf

Horvat, Z. (2019). *Didaktičko-metodičke kompetencije nastavnika matematike* [Doktorska disertacija]. Filozofski fakultet, Zagreb.

Koludrović, M. i Vučić, M. (2018) *Učimo cjeloživotno učiti i poučavati. Priručnik za nastavnike u obrazovanju odraslih*. Zagreb: Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih. Zagreb: OG Grafika d.o.o., 2018.

OECD (2005), *Teachers Matter: Attracting, Developing and Retaining Effective Teachers, Education and Training Policy*, OECD Publishing, Paris, <https://dx.doi.org/10.1787/9789264018044-en>

OECD (2019), *TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners*, TALIS. OECD Publishing: Paris.

Radeka, I. i Sorić, I. (2006). Zadovoljstvo poslom i profesionalni status nastavnika. *Napredak*, 2(1), 161-177. *Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije*. <http://www.kvalifikacije.hr/sites/default/files/news/2018>

TORRES, Juan Manuel i HosseinMohand, Hossein i Gómez, Melchor iHosseinMohand, Hassan i Cáceres Reche, M^a. P. (2020). *Mathematics Teachers' Perceptions of the Introduction of ICT: The Relationship between Motivation and Use in the Teaching Function*. *Mathematics*. <https://doi.org/10.3390/math8122158>

United Nations. (2015). *Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. United Nations, New York, NY.

Vizek-Vidović, V. i sur. (2005). *Cjeloživotno obrazovanje učitelja i nastavnika*. Zagreb: Institut za društvena Istraživanja.

Uloga društvenih interakcija u poticanju promjena u obrazovanju: karakteristike društvene mreže inovativnih nastavnika u visokom obrazovanju

Dario Blumenschein

Sveučilište u Bergenu, Fakultet matematike i prirodnih znanosti, iEarth centar za izvrsnost u obrazovanju, Norveška, dario.blumenschein@uib.no

Sažetak

Globalizacija, digitalizacija i masovni porast pristupa visokom obrazovanju imaju dubok utjecaj na njegovu strukturu, što je dovelo do potrebe za promjenama i poboljšanjima u visokoškolskom obrazovanju s ciljem unapređenja visokoškolske nastave. Budući da promjena predstavlja dugotrajan proces, akademska zajednica sve više pažnje posvećuje razumijevanju faktora koji utječu na promjene i reforme u visokom obrazovanju (Kezar, 2018). Sveučilišni nastavnici prepoznati su kao nositelji promjena u visokoškolskom obrazovanju, stoga je razumijevanje njihovih stavova i dispozicije prema uvođenju promjena od iznimne važnosti. Recentna istraživanja pokazuju kako društveni odnosi među nastavnicima te društvena mreža unutar koje se nalaze igraju značajnu ulogu u tome kako nastavnici stvaraju, održavaju te mijenjaju svoje stavove (Roxå i Mårtensson, 2009). Jedan od metodoloških pristupa koji omogućuje proučavanje društvenih interakcija je analiza društvenih mreža (engl. *social network analysis*) koja se fokusira na odnose među društvenim akterima te na obrasce i implikacije tih odnosa (Wasserman i Faust, 1994).

U ovom istraživanju poseban naglasak stavljen je na interakcije o nastavi i istraživačkom radu među nastavnicima unutar odsjeka. Glavni cilj istraživanja je analizirati i opisati odnos između društvenih karakteristika sveučilišnih nastavnika i njihove dispozicije prema promjenama. Istraživanje je provedeno na populaciji sveučilišnih nastavnika jednog STEM odsjeka (n=71). Rezultati upućuju na to da nastavnici komuniciraju s istim kolegama o nastavi i istraživanju. Također, rezultati pokazuju da nastavnici formiraju podgrupe (klastere) temeljene na pripadnosti internim istraživačkim grupama te intenzivnije komuniciraju o nastavi s kolegama iz svojih istraživačkih grupa. Integrirajući metodu analize mreža s anketnim upitnikom temeljenim na teoriji difuzije inovacija (Rogers, 1983), rezultati istraživanja upućuju na četiri glavne karakteristike inovativnih nastavnika: 1) zauzimaju centralnu poziciju unutar društvene mreže odsjeka; 2) komuniciraju s najvećim brojem drugih nastavnika; 3) iskazuju izraženu međusobnu povezanost; 4) imaju značajan utjecaj unutar šire društvene mreže.

Naši rezultati upućuju na to da je inovativno nastavno osoblje često smješteno na centralnim pozicijama unutar mreže, što pruža uvid u strategije koje mogu potaknuti uspješne promjene u visokom obrazovanju. Ovo istraživanje pruža dodatnu perspektivu za razumijevanje čimbenika koji mogu otežavati ili olakšavati uvođenje promjena u obrazovanju te ističe nedovoljno iskorišten potencijal integracije analize društvenih mreža s tradicionalnim istraživačkim metodama. Uzimajući u obzir navedeno, očekuje se da će ovo istraživanje doprinijeti boljem razumijevanju dinamike promjena u visokom obrazovanju i pružiti smjernice za daljnja istraživanja unutar ove domene.

Ključne riječi: analiza društvenih mreža; visokoškolska pedagogija; teorija difuzije inovacija

Literatura:

Kezar, A. (2018). *How Colleges Change: Understanding, Leading, and Enacting Change* (2nd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315121178>

Rogers, E. M. (1983). *Diffusion of innovations*. New York: Free Press.

Roxå, T. i Mårtensson, K. (2009). Significant conversations and significant networks-exploring the backstage of the teaching arena. *Studies in Higher Education*, 34(5), 547–559. <https://doi.org/10.1080/03075070802597200>

Wasserman, S. i Faust, K. (1994). *Social network analysis: Methods and applications*. Cambridge University Press.

Refleksivna tematska analiza: ključne značajke i ilustracija procesa provođenja analize

Nadja Čekolj

Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Hrvatska, nadja.cekolj@uniri.hr

Sažetak

Refleksivna tematska analiza (RTA) definira se kao metoda za identificiranje, analiziranje i interpretaciju obrazaca (tema) u okviru podataka (Braun i Clarke, 2006). Osnovna karakteristika RTA-e je fleksibilnost jer je primjenjiva za korištenje u okviru različitih ontoloških i epistemoloških polazišta te omogućava istraživaču slobodu pri donošenju ključnih odluka. Za kvalitativnu analizu podataka može se reći da je ona istovremeno i umjetnost i znanost. Umjetnički dio očituje se u širokom rasponu mogućnosti odabira analitičkih alata, dok onaj znanstveni leži u sistematičnom pristupu analizi (Guest i sur., 2012). Braun i Clarke (2006, 2022) u tom kontekstu predlažu rigorozan proces RTA-e unutar šest faza: (1) familijarizacija s podacima uključuje traženje obrazaca kroz transkribiranje i aktivno čitanje koje se smatra dijelom analitičkog procesa (Bird, 2015); (2) identifikacija dijelova podataka relevantnih za cilj istraživanja i istraživačko pitanje te pretvaranje „sirovih“ podataka u kodove; (3) generiranje inicijalnih tema odnosi se na identificiranje obrazaca u kodovima kroz sve podatke, čime započinje interpretativni dio analize. Proces pronalaženja smisla u podacima ne može se opisati kao logičan proces, već uključuje element intuitivnosti i visoku razinu osjetljivosti na podatke (Merriam, 1988); (4) revidiranje tema podrazumijeva vraćanje „sirovim“ podacima i provjeravanje koherentnosti generiranih tema, što može rezultirati radikalnim izmjenama kodova i tema; (5) ograničavanje generiranih tema i definiranje centralnog organizirajućeg koncepta za svaku od njih, koji se definira kao temeljna ideja koja podupire temu (Terry i sur., 2017); i (6) pisanje konciznog i koherentnog izvještaja koji prikazuje zanimljivu priču potkrijepljenu dokazima u obliku pojedinih isječaka iz podataka. Analitički narativ mora nadilaziti puku deskripciju, odnosno potrebno je objasniti značenje prikupljenih podataka.

Nužno je naglasiti da opisani proces analize nije linearan jer često se pojedine faze odvijaju istovremeno, a gotovo je neizbježno vraćanje na prethodne faze i stalno revidiranje. Istovremeno, cijeli proces mora biti praćen vođenjem detaljnih analitičkih bilješki. Sve faze analize, kao i nedoumice i donesene odluke, moraju biti iscrpno dokumentirane. Ovakva vrsta refleksije ima za cilj evidentiranje promišljanja o budućim smjerovima u analizi i pronalaženje veza među podacima (Saldana, 2013).

Ovaj rad ima za cilj prikazati ključne značajke RTA-e te detaljno ilustrirati proces njezina provođenja u okviru istraživanja za potrebe izrade doktorske disertacije na temu uloge školskih volonterskih programa u razvoju obilježja građanstva održivosti. Namjera je iscrpno opisati proces donošenja odluka tijekom analize podataka prikupljenih iz fokus grupa provedenih s učenicima volonterima i intervjuja s koordinatorima te prikazati svih šest faza RTA-e kroz konkretne primjere.

Ključne riječi: refleksivna tematska analiza; analitičke bilješke; kodiranje; kvalitativna metodologija

Literatura:

Bird, C.M. (2005). How I stopped dreading and learned to love transcription. *Qualitative Inquiry*, 11, 226-248. <https://doi.org/10.1177/1077800404273413>

Braun, V. i Clarke, V. (2006). Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.

Braun, V. i Clarke, V. (2022). *Thematic analysis. A practical guide*. Sage.

Guest, G., MacQueen, K. M. i Namey, E. E. (2012). *Applied thematic analysis*. Sage Publications.

Merriam, S. B. (1988). *Case Study Research in Education. A Qualitative Approach*. Jossey-Bass Publishers.

Saldana, J. (2013). *The coding manual for qualitative researchers*. Sage.

Terry, G., Hayfield, N. Clarke, V. i Braun, V. (2017). Thematic Analysis. *The SAGE Handbook of Qualitative Research in Psychology*, 2, 17-37.

The role of ChatGPT in the educational process

Tamara Dragojević

University of Novi Sad, Faculty of Philosophy, Serbia, tamaradragojevic27@gmail.com

Abstract

The development of advanced artificial intelligence technologies has impacted various aspects of our lives, including the educational system (Rahman & Watanobe, 2023). ChatGPT is an artificial intelligence tool that generates text based on user queries. It is designed to understand language and provide responses to user questions (Halaweh, 2023). It utilizes deep learning techniques to understand, process, and generate the natural human language with a high level of complexity. Additionally, it offers exciting possibilities for teachers and students, including personalized feedback, interactive conversations, lesson planning, and evaluation. ChatGPT can act as a mentor, providing quick feedback and empowering students to take control of their learning (Lo, 2023). Despite its advantages, ChatGPT also has its drawbacks. In the educational process, it may contribute to reduced student creativity, diminished critical thinking, and increased instances of plagiarism (Biswas, 2023). Therefore, teachers should be trained to effectively use ChatGPT and detect student plagiarism more easily. Furthermore, students need to be educated about the usage and limitations of ChatGPT. Enhancing the students' digital and media literacy is necessary to fully exploit the potential of this artificial intelligence tool. Nevertheless, it is crucial to emphasize that ChatGPT holds significant potential in the educational system. Research has shown that the artificial intelligence-based technology can increase student motivation and improve learning outcomes (Ali et al., 2023). The aim of this paper is to highlight the role of ChatGPT in the educational process, discussing its advantages and disadvantages, the risks of its use in education, and the implications for future research. Additionally, the relevant research findings in this area will be presented. The paper's objective is achieved through theoretical and content analysis. The implications of this paper lie in developing a new teaching philosophy that incorporates the new artificial intelligence tools and designing professional programs to enhance the teachers' digital competencies (Tlili et al., 2023).

Keywords: artificial intelligence; ChatGPT; educational process.

References:

- Ali, J. K. M., Shamsan, M. A. A., Hezam, T. A., & Mohammed, A. A. Q. (2023). Impact of ChatGPT on Learning Motivation: Teachers and Students' Voices. *Journal of English Studies in Arabia Felix*, 2(1), 41–49. <https://doi.org/10.56540/jesaf.v2i1.51>
- Atlas, S. (2023). *ChatGPT for higher education and professional development: A guide to conversational AI*. The University of Rhode Island.
- Biswas, S. (2023). *Role of Chat GPT in education*. Retrieved from: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4369981#paper-references-widget
- D'Amico, R. S., White, T. G., Shah, H. A., & Langer, D. J. (2022). I asked a ChatGPT to write an editorial about how we can incorporate chatbots into neurosurgical research and patient care. *Neurosurgery*, 92(4), 663-664. <https://doi.org/10.1227/neu.0000000000002414>
- Halaweh, M. (2023). ChatGPT in education: Strategies for responsible implementation. *Contemporary Educational Technology*, 15(2), 1-11. <https://www.cedtech.net/article/chatgpt-in-education-strategies-for-responsible-implementation-13036>
- Lo, C. K. (2023). What is the impact of ChatGPT on education? A rapid review of the literature. *Education Sciences*, 13(4), 410-425. <https://doi.org/10.3390/educsci13040410>

Rahman, M. M., & Watanobe, Y. (2023). ChatGPT for Education and Research: Opportunities, Threats, and Strategies. *Applied Sciences*, 13(9), 5783-5804. <https://doi.org/10.3390/app13095783>

Tlili, A., Shehata, B., Adarkwah, M. A., Bozkurt, A., Hickey, D. T., Huang, R., & Agyemang, B. (2023). What if the devil is my guardian angel: ChatGPT as a case study of using chatbots in education. *Smart Learning Environments*, 10(1), 1-24. <https://doi.org/10.3390/su15075614>

Suradnja škole i doma (obitelji) s posebnim naglaskom na ulogu učenika

Živa Grafenauer Ekart

Filozofski fakultet Sveučilišta u Mariboru, Slovenija, ziva.ekart@com

Sažetak

Obitelj i škola su temeljne institucije u kojima se odvija socijalizacija djece te u kojima djeca stječu intelektualni i socijalni kapital (Ereš, 2016). Obje institucije predstavljaju važne pedagoške stupove našeg društva jer imaju održiv utjecaj na razvoj djetetove osobnosti (Glaser, 2011). Što više roditelji i učitelji podržavaju jedni druge, to bolje uvjete ima dijete za zdrav razvoj (Rege i Almeida, 2013; Sormunen i sur., 2011). Nekoliko autora ističe da u suradnji roditelja i nastavnika često isključujemo učenike, kojima treba dati priliku da aktivno sudjeluju u pitanjima koja ih se tiču (Eggert-Schmid Noerr i sur., 2011; Kroflič, 2015; Sacher, 2008, 2014).

Razgovori s roditeljima i učenicima dobra su prilika za aktivno uključivanje učenika u suradnju između doma (obitelji) i škole (Beveridge, 2005). To su razgovori u kojima sudjeluju učenici, roditelji i učitelji, a u kojima svi akteri imaju aktivnu ulogu. Tijekom tih razgovora učenici imaju: (a) mogućnost zajedničkog donošenja odluka o ciljevima; (b) mogućnost zajedničkog odlučivanja o načinu postizanja tih ciljeva; i (c) mogućnost sudjelovanja u vrednovanju njihovog uspjeha u učenju i ponašanju u školi (Bartnitzky, 2010). Takvi se razgovori provode u mnogim zemljama diljem svijeta, uključujući Nizozemsku, Norvešku, Švedsku, Njemačku, Novi Zeland, Sjedinjene Američke Države, Kanadu i Austriju. U radu smo slijedili austrijski model prema kojem smo usvojili bitne sastavnice razgovora i prilagodili ih slovenskom školskom sustavu. Istraživanje je provedeno na slučajnom uzorku koji je obuhvatio dva odjela 4. razreda odabrane osnovne škole u Sloveniji. Podaci za istraživanje prikupljeni su pomoću eksperimenta, anketa i intervjua. U eksperimentalnu grupu uveli smo eksperimentalnu varijablu, tj. razgovore s roditeljima i učenicima, dok u kontrolnoj grupi takvi razgovori nisu bili vođeni.

Na temelju rezultata zaključili smo da sudjelovanje učenika u suradnji učitelja i roditelja doprinosi: (a) većem zadovoljstvu učitelja, roditelja i učenika suradnjom; (b) preuzimanju veće odgovornosti učenika za vlastiti uspjeh i djelovanje u školi; (c) većoj motivaciji učenika za aktivno sudjelovanje u školskom radu; i (d) manjem broju obrazovnih problema učenika. Nalazi našeg istraživanja sukladni su nalazima nekoliko međunarodnih studija, od kojih navodimo samo neke: Derfler i sur., 2012; Eder i sur., 2015; Foster-King, 2011; Pihlgren, 2013; Windbichler i Lotz, 2017.

Za daljnju potvrdu učinkovitosti razgovora s roditeljima i učenicima, predlažemo njihovo uvođenje u veće grupe te, u slučaju daljnjih pozitivnih rezultata, zakonsko uvođenje u školski sustav, kao što je uobičajeno u Austriji i nekim njemačkim saveznom pokrajinama.

Ključne riječi: učenici; roditelji; učitelji; razgovori s roditeljima i učenicima

Literatura:

Bartnitzky, H. (2010). Demokratisches Lernen und pädagogische Leistungskultur in der Grundschule –Möglichkeiten, Hindernisse, Perspektiven. U S.-I. Beutel i W. Beutel (Ur.), *Beteiligt oder bewertet? Leistungsbeurteilung und Demokratiepädagogik* (str. 124-143). Wochenschau Verlag.

Beveridge, S. (2005). *Children, families and schools: Developing partnerships for inclusive education*. RoutledgeFalmer.
Derfler, B., Kiemayer, R. i Leitner, G. (2012). *Kinder-Eltern-Lehrergespräche: Wege zu einer stärkenorientierten und wertschätzenden Kommunikation in Grundschule und Sekundarstufe*. Ennsthaler Verlag.

Eder, F., Altrichter, H., Hoffman, F. i Weber, C. (2015). *Evaluation der Neuen Mittelschule (NMS). Befunde aus den Anfangskohorten. Forschungsbericht*. Leykam.

Eggert-Schmid Noerr, A., Heilmann, J. i Krebs, H. (2011). *Elternarbeit. Ein Grundpfeiler der professionellen Pädagogik*. Psychosozial Verlag.

Ereš, F. (2016). Competencies of Teachers Regarding School–Parent Relations: A Case of Antalya. *Universal Journal of*

Educational Research, 4(5), 1043-1049. <https://doi.org/10.13189/ujer.2016.040514>

Foster-King, A. (2011). *Student-led conferences: Perceptions held by parents of children attending a Christian elementary school* [Doktorska disertacija]. Graduate School of Education and Psychology, Pepperdine University.

Glaser, M. (2011). *Die Eltern als „Bedingungsfaktoren“ produktiven Schulunterrichts Eine Untersuchung zur Didaktik der Humanistischen Lebenskunde* [Doktorska disertacija]. Fakultät I - Geisteswissenschaften der Technischen Universität Berlin.

Kroflič, R. (2015). Kje se v partnerstvu med vrtcem/šolo in družino znajde otrok/mladostnik? *Vzgoja in izobraževanje*, 46(4/5), 5-12.

Pihlgren, A.S. (2013). *Student Led Parent Conferences – An Evaluation* [Paper] ECER 2013: European Conference on Educational Research in Istanbul. <http://www.kunskapskallan.com/wp-content/uploads/2013/09/Student-Led-Parent-Conferences-Ann-S-Pihlgren.pdf>

Rege, K.P. i Almeida, N. (2013). Effective communication facilitates partnering with parents: Perception of supervisors and teachers at preschool and primary school levels. *OIDA International Journal of Sustainable Development*, 6(7), 53-70.

Sacher, W. (2008). *Elternarbeit. Gestaltungsmöglichkeiten und Grundlagen für alle Schularten*. Verlag Julius Klinkhardt.

Sacher, W. (2014). *Elternarbeit als Erziehungs- und Bildungspartnerschaft. Grundlagen und Gestaltungsvorschläge für alle Schularten*. Verlag Julius Klinkhardt.

Sormunen, M., Tossavainen, K. i Turunen, H. (2011). Home–School Collaboration in the View of Fourth Grade Pupils, Parents, Teachers, and Principals in the Finnish Education System. *The School Community Journal*, 21(2), 185-211.

Windbichler, B. i Lotz, C. (2017). *Die Neue Mittelschule und die Zusammenarbeit mit dem Elternhaus*. Universität Wien.

Organizacijska kultura i organizacijska klima kao prediktori zadovoljstva poslom u domovima za djecu s problemima u ponašanju

Ante Grčić

Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Hrvatska, agrcic2@ffst.hr

Sažetak

Organizacijska kultura relativno je istraženo područje u kontekstu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te u kontekstu škola i učeničkih domova, a tek se odnedavno ovaj koncept počeo koristiti i u kontekstu sustava alternativne skrbi. Cilj ovoga rada bio je ispitati povezanost organizacijske kulture domova za djecu s problemima u ponašanju, organizacijske klime i zadovoljstva poslom zaposlenika u tim domovima. Oslanjajući se na konceptualnu dihotomiju organizacijske kulture i organizacijske klime, prema kojoj su distinktivna obilježja navedenih koncepata kolektivna percepcija radnog okruženja (organizacijska klima) i bihevioralna očekivanja te normativna vjerovanja (organizacijska kultura), analizirali smo očekivane razlike među zaposlenicima iz različitih domova te sličnosti među zaposlenicima iz istih domova. Rezultati su pokazali očekivana slaganja i razlike među zaposlenicima te navode na zaključak da postoji konceptualna razlika između organizacijske klime i organizacijske kulture. Istražujući kulturu organizacije iz perspektive zaposlenika ustanova, preveden je i validiran upitnik Organizacijske kulture (OCI). Konfirmatornom faktorskom analizom provjereni model organizacijske kulture s dvije dimenzije pokazao se adekvatnim. Organizacijska klima mjerena je upitnikom organizacijske klime (OCL), kojim su dobiveni rezultati na tri dimenzije: depersonalizacija, emocionalna iscrpljenost i konflikt zbog uloge. Navedeni upitnik konstruiran je za potrebe organizacija koje pružaju usluge djeci te je pokazao zadovoljavajuće metrijske karakteristike. Zadovoljstvo poslom zaposlenika domova za djecu s problemima u ponašanju mjereno je upitnikom zadovoljstva poslom za profesionalne odgajatelje u uslugama pružanja smještaja za djecu (LSG), koji se konfirmatornom faktorskom analizom pokazao kao adekvatan model s četiri faktora: odnos s kolegama, uključenost u posao, organizacija posla i predanost ustanovi. Utvrđeno je da je organizacijska klima pozitivno povezana sa zadovoljstvom poslom, dok nije potvrđena povezanost između organizacijske kulture i zadovoljstva poslom. Provedbom hijerarhijske regresijske analize utvrđeno je da su negativni prediktori zadovoljstva poslom konflikt zbog uloge i emocionalna iscrpljenost. Ovi rezultati mogu dati smjernice za selekciju zaposlenika, ali prije svega i za što kvalitetniju skrb tijekom njihovih karijera.

Ključne riječi: domovi za djecu; organizacijska klima; organizacijska kultura; zadovoljstvo poslom

Roditeljska odluka o uključenosti u obrazovanje djeteta u obiteljskom okruženju

Zlatka Gregorović Belaić

Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Hrvatska, zlatka.belaic@uniri.hr

Sažetak

Roditeljska uključenost u obrazovanje djeteta počinje kod kuće, prvenstveno kroz osiguravanje sigurnog i zdravog okruženja, prikladnih iskustava učenja, podrške i pozitivnog stava prema školi (Đurišić i Bunijevac, 2017). Stavovi i percepcija roditelja o različitim specifičnim konstruktima povezanim s obrazovanjem djeteta pokazali su se relevantnima za njihovu motivaciju za uključivanje, a samim time i donošenje odluka o vlastitom uključivanju u obrazovanje djeteta. Važno je kako roditelji percipiraju, odnosno shvaćaju svoju roditeljsku ulogu u obrazovanju djeteta, procjenjuju li sebe dovoljno efikasnim da pomognu djetetu u savladavanju školskih zadataka, smatraju li da i drugi sudionici obrazovanja (učitelji i učenici - djeca) priželjkuju i prihvaćaju njihovo uključivanje te kakvi su njihovi stavovi o obrazovanju općenito (Fishman i Nickerson, 2015; Lara i Saracostti, 2019; Park i Holloway, 2018; Peixoto, 2011; Perera, 2014; Tan i sur., 2019). Uvažavajući ostale čimbenike roditeljske uključenosti, poput onih koji proizlaze iz domene sociodemografskih karakteristika obitelji, ovaj rad fokusirat će se isključivo na one prediktore i teorijske konstrukte koji se odnose na roditeljsko odlučivanje o uključenosti. Roditeljska odluka o uključenosti u obrazovanje djeteta u ovom će se radu promatrati kao zajednički naziv za skup procjena i stavova roditelja koji uključuju sljedeće: shvaćanje roditeljske uloge, roditeljsku samoefikasnost, roditeljske aspiracije prema obrazovanju djeteta, stavove o obrazovanju općenito te procjenu poziva za roditeljskim uključivanjem od strane učitelja i djece.

Cilj i svrha ovoga rada je ponuditi teorijski prikaz glavnih čimbenika koji utječu na odluku roditelja da se uključe u obrazovanje djece u obiteljskom domu, a odnose se na već spomenute skupove roditeljskih stavova i percepcija. Rad će nastojati operacionalizirati spomenute ključne konstrukte te dati odgovor na pitanje „Kako se promatra i ispituje roditeljska odluka o uključenosti u obrazovanje djeteta u obiteljskom domu?”. Cilj i svrha rada ostvarit će se analizom dosadašnjih istraživanja i teorijskih spoznaja o ovoj temi.

Ključne riječi: roditeljska uključenost, obiteljsko okruženje, roditeljska odluka o uključenosti u obrazovanje djeteta, čimbenici roditeljske uključenosti

Literatura:

Đurišić, M. i Bunijevac, M. (2017). Parental involvement as a important factor for successful education. *Center for Educational Policy Studies Journal*, 7 (3), 137-153.

Fishman, C. E. i Nickerson, A. B. (2015). Motivations for involvement: A preliminary investigation of parents of students with disabilities. *Journal of Child and Family Studies*, 24(2), 523-535.

Lara, L. i Saracostti, M. (2019). Effect of Parental Involvement on Children's Academic Achievement in Chile. *Front. Psychol.* 10, 14-64.

Park, S. i Holloway, S. (2018). Parental Involvement in Adolescents' Education: An Examination of the Interplay Among School Factors, Parental Role Construction, and Family Income. *School Community Journal*, 28 (1), 9-36.

Peixoto, F. (2011). "Is it beneficial to stress grades to my child?" Relationships between parental attitudes towards academic achievement, motivation, academic self-concept and academic achievement in adolescents. *International Journal about Parents in Education*, 5(2), 98-109.

Perera, L. D. H. (2014). Parents' attitudes towards science and their children's science achievement. *International*

Journal of Science Education, 36(18), 3021-3041.

Tan, C.H., Lyu, M., i Peng, B. (2019) Academic Benefits from Parental Involvement are Stratified by Parental Socioeconomic Status: A Meta-Analysis. *Parenting*, 20(4), 241-287.

Komparativna analiza studija ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj

Monika Gudlin^a, Martina Župančić^b

^a Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Republika Hrvatska, 1monika.gudlin@gmail.com

^b Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Republika Hrvatska, tinica292@gmail.com

Sažetak

Formalno, neformalno i informalno pripremanje za područje praktičnog odgojno-obrazovnog procesa mora biti integralni dio inicijalnog obrazovanja te kasnijeg profesionalnog razvoja i napredovanja odgajatelja (Šagud, 2011, str. 259). Formalno obrazovanje odgajatelja podrazumijeva završavanje studija ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja (u daljnjem tekstu RPOO) u trajanju od minimalno tri godine, čime se stječe naziv sveučilišnog prvostupnika ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja, ili pet godina, čime se stječe naziv sveučilišnog magistra ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja. Različiti fakulteti unutar sveučilišta u Republici Hrvatskoj studentima, budućim odgajateljima, nude mogućnost pohađanja studija RPOO-a u sklopu njihovog inicijalnog obrazovanja i pripreme za kasniji praktični rad u ustanovama ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja.

Ovaj rad usmjeren je na analizu nastavnoga plana i programa studija RPOO-a različitih fakulteta unutar raznih sveučilišta u Republici Hrvatskoj. Uspoređivat će se nastavni planovi i programi sveučilišnih studija „Rani i predškolski odgoj i obrazovanje“ Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, „Rani i predškolski odgoj i obrazovanje na hrvatskom jeziku“ Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, „Rani i predškolski odgoj i obrazovanje“ Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu, „Rani i predškolski odgoj i obrazovanje“ Odjela društveno-humanističkih znanosti Sveučilišta u Slavanskom Brodu, studij ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru, studij „Rani i predškolski odgoj i obrazovanje“ Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te „Rani i predškolski odgoj i obrazovanje“ Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Cilj je rada komparativnom analizom utvrditi razlike u nastavnim planovima i programima studija RPOO-a, uspoređujući popis i zastupljenost obveznih i izbornih teorijskih i praktičnih kolegija na preddiplomskoj i diplomskoj razini studija, ukoliko diplomski studij postoji na pojedinom fakultetu. Rezultati će pokazati postoje li i koje su razlike između različitih studija RPOO-a na različitim sveučilištima u Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi: inicijalno obrazovanje odgajatelja, nastavni plan i program, studij ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja

Literatura:

Šagud, M. (2011). Inicijalno obrazovanje odgajatelja i profesionalni razvoj, *Pedagogijska istraživanja*: 8 (2), 259-269.

Percipirana subjektivna dobrobit budućih odgojitelja

Emanuela Ham^a, Monika Terlević^b

^a Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek, Republika Hrvatska, emanuela.ham@fdmz.hr

^b Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Republika Hrvatska, monika.terlevic.1@unipu.hr

Sažetak

Subjektivna dobrobit (eng. *well-being*) definira se kao percipirana procjena afektivnog i kognitivnog života pojedinca, u skladu s istraživanjima referentnih autora iz tog područja (Brown, 2008; Cowie i sur., 2004; Diener, 1984; Eid i Larsen, 2008; Margitics i Pauwlik, 2009). Prema Dieneru (1984), fenomen subjektivne dobrobiti ovisi o iskustvu svake osobe i uključuje negativne i pozitivne čimbenike koji, ovisno o pojedinčevoj procjeni, utječu na različite aspekte njihova života. Subjektivna dobrobit definira se eksternim i kontekstualnim kriterijima holističnosti, etiketiranjem satisfakcijskih standarda života i diskursom nadmoći pozitivnih osjećaja nad negativnima (Diener, 1984). Cilj ovoga istraživanja je dobiti uvid u kognitivne prosudbe zadovoljstva i ispunjenosti budućih odgojitelja, odnosno njihove percepcije subjektivne dobrobiti. Teorijski pregled pruža uvid u recentne spoznaje o subjektivnoj dobrobiti kao pojedinčevoj kognitivnoj i afektivnoj procjeni života, dok su u empirijskom dijelu rada prikazane procijenjene vrijednosti zadovoljstva životom, pozitivnih i negativnih iskustava te prosperiteta kod budućih odgojitelja. Za potrebe ovog rada, tijekom travnja i svibnja 2023. godine provedeno je kvantitativno istraživanje na uzorku od 162 studenta studija *Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja* na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti pri Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli. Podaci su prikupljeni putem upitnika kao istraživačkog instrumenta koji je obuhvaćao opće sociodemografske podatke i *Dienerove skale subjektivne dobrobiti*: (1) skala zadovoljstva životom; (2) skala pozitivnih i negativnih iskustava; i (3) skala prosperiteta. Rezultati su pokazali da budući odgojitelji visoko procjenjuju zadovoljstvo životom ($M= 3.77$, $SD= 0.771$). Svoja iskustva u posljednja četiri tjedna procjenjuju pozitivnima ($M= 3.96$, $SD= 0.572$), iako su se ponekad susretali i s negativnim iskustvima ($M=2.55$, $SD= 0.684$). Također, budući odgojitelji visoko procjenjuju percipiranu uspješnost u važnim područjima životnog funkcioniranja ($M= 4.23$, $SD= 0.512$). Važno je naglasiti kako postoji statistički značajna korelacija između vrste ($r= 0.225$, $p= 0.004$) i godine ($r= 0.157$, $p= 0.047$) upisanog studija (redoviti/izvanredni, prijediplomski/diplomski, prva/druga/treća godina) s procjenom zadovoljstva životom. Doprinos ovog istraživanja temelji se na pedagoškim znanstveno utemeljenim spoznajama o subjektivnoj dobrobiti u svrhu osiguravanja kvalitetnog odgojno-obrazovnog rada na visokoškolskim ustanovama. Praktični doprinos ogleđa se u stvaranju i jačanju kapaciteta visokoškolskih ustanova za unaprjeđenje kontinuiranog sustava podrške studentima – budućim odgojiteljima.

Ključne riječi: prosperitet; skala subjektivne dobrobiti; studenti; visokoškolske ustanove; zadovoljstvo životom

Literatura:

Brown, B. V. (2008). *Key Indicators of Child and Youth Well-Being*. Lawrence Erlbaum Associates.

Cowie, H., Boardman, C., Dawkins, J. i Jennifer, D. (2004). *Emotional Health and Well-Being. A Practical Guide for Schools*. Paul Champman Publishing.

Diener, E. (1984). Subjective Well-Being. *Psychological Bulletin*, 95 (3), 542–575. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.95.3.542>

Eid, M. i Larsen, R. J. (2008). *Science od Subjective Well-Being*. The Guilford Press.

Komšo, T. i Burić, I. (2016). Dienerove skale subjektivne dobrobiti: Skala zadovoljstva životom, Skala prosperiteta i Skala pozitivnih i negativnih iskustava. U I. Tucak Junaković, I. Burić, V. Čubela Adorić, A. Proroković i A. Sliškić (Ur.), *Zbirka psiholoških skala i upitnika* (svezak 8, str. 7-16). Sveučilište u Zadru.

Margitics, F. i Pauwlik, Z. (2009). *Depression, Subjective Well-Being and Individual Aspirations of College Students*. Nova Science Publishers.

Odgojno-obrazovni sustavi Hrvatske i Estonije – komparativni prikaz obrazovnih promjena u obveznom obrazovanju

Alen Hasikić

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, Hrvatska, Poslijediplomski studij Pedagogija i kultura suvremene škole, alen.h393@gmail.com

Sažetak

Promjene u sustavima odgoja i obrazovanja rezultat su procesa globalizacije, razvoja tehnologije i znanosti. Prema Rajić (2013), obrazovne se promjene u odgojno-obrazovnom sustavu javljaju kada postojeće stanje ne zadovoljava potrebe društva. U stručnoj i znanstvenoj literaturi često se poistovjećuju pojmovi obrazovna promjena i obrazovna reforma. Važno je napomenuti da je obrazovna reforma vremenski ograničena, a prethode joj istraživanja, diskusije, materijalne i kadrovske pripreme te se provodi u etapama (Rajić, 2013). S druge strane, obrazovna promjena najčešće se očituje u promjeni nastavnih sadržaja i tehnologije, korištenju novih postupaka te promjenama u vrijednosnom i teorijskom razumijevanju odgojnog procesa (Fullan, 1991). Svrha ovog istraživanja je, na temelju dobivenih rezultata komparacije, sistematizirati različite promjene u obveznom obrazovanju Hrvatske i Estonije. Navedene zemlje odabrane su jer su neovisnost stekle 1990-ih godina, slične su po broju stanovnika i površini te su manje europske zemlje čiji je odgojno-obrazovni put različit, što je vidljivo iz rezultata međunarodnih istraživanja. U istraživanju će se koristiti metoda komparacije, prema unaprijed zadanim kriterijima usporedbe. Komparativna metoda često se koristi u društvenim znanostima, a podrazumijeva uspoređivanje pojava, procesa i odnosa, odnosno utvrđivanje sličnosti i razlika (Zelenika, 2000). Točnije, analizirat će se: (1) povijesni razvoj obveznog odgoja i obrazovanja: (a) povijesni razvoj obveznog sustava odgoja i obrazovanja, (b) zakonske regulative, (c) promjene i reformski pravci razvoja u sustavu obveznog odgoja i obrazovanja, (d) trajanje procesa ostvarivanja promjena); (2) obrazovna politika: (a) obrazovna postignuća učenika na međunarodnim testiranjima PISA, TIMSS i PIRLS, b) zadovoljstvo učenika školom; (3) promjene i nositelji promjena u odgojno-obrazovnim sustavima: (a) trajanje obrazovanja učitelja, (b) pedagoške kompetencije učitelja, (c) status učitelja u društvu; i (4) nositelji promjena u obrazovanju: (a) individualni nositelji promjena, (b) institucionalni nositelji promjena. U istraživanju će se koristiti metoda rada na dokumentaciji, pregled stručne literature i znanstvenih baza, kao i analiza OECD publikacija, zakonskih propisa navedenih zemalja, pregled mrežnih stranica ministarstava obrazovanja i dokumenata koji reguliraju studiranje na učiteljskim studijima i sl. Rezultati istraživanja omogućit će identificiranje promjena u odgojno-obrazovnim sustavima koji doprinose uspješnosti.

Ključne riječi: obvezno obrazovanje, odgojno-obrazovni sustav; obrazovne promjene, obrazovne reforme, metoda komparacije

Literatura:

Fullan, M. i Stiegelbauer, S. (1991). The new meaning of educational change. *School Effectiveness and School Improvement*, 2(4), 336–343. <https://doi.org/10.1080/0924345910020406>

Rajić, V. (2013). Mogućnosti unutarnje reforme primarnog obrazovanja implementacijom didaktičko-pedagoških oblika reformskih pedagogija. *Pedagogijska istraživanja*, 10 (1), 27-45.

Zelenika, R. (2000). *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela*. Ekonomski fakultet.

Bilingualism in Students with Learning Difficulties

Emina Hašić

Faculty of Pedagogy, University of Ljubljana, Slovenia, eh49262@student.uni-lj.si

Summary

My research explores the intersection of students with specific learning difficulties in mainstream schooling, literacy, and bilingualism. Pedagogy suggests that early learning of different languages enhances cognitive development, and almost 65% of the world's population today uses two languages daily (Pertot, 2005). Teachers should be able to affirm that students with learning difficulties can learn two languages as successfully as their peers. However, this is not always the case. My research examines how specific learning difficulties affect language acquisition when students are simultaneously learning literacy in two languages and have been exposed to two (or more) languages prior to formal schooling. These students are often unable to use the knowledge and skills from their first language as a foundation for learning a second language. The key questions my research aims to address are: Is it possible to predict the difficulties the students will be experiencing in learning both languages by comparing different areas? Does support in one language facilitate the transfer of knowledge and skills to the second language learning? Research conducted in Europe and abroad (Erdos et al., 2014) proves that students with specific learning difficulties have 'transferable' challenges across languages, with a high probability of encountering similar difficulties in both their first and second languages. However, some studies suggest different outcomes. In their research, Alderson et al. (2015) found that 15% of weak readers in second language were strong readers in their first language. Similarly, Ferrari and Palladino's (2007) research with Italian children indicated that the first language reading skills might not fully account for second language learning outcomes.

The students in the afore-mentioned studies began learning a second language during their formal schooling years. However, my research focuses on the bilingual students who started learning two languages before entering mainstream schooling. The methodology includes interviews with students, parents, and teachers, as well as assessments of students in specific areas across both languages. A qualitative analysis of the short tests focused on the cognitive, reading, and writing abilities of the students with specific learning difficulties (including rapid naming, reading non-words, reading speed for words and sentences, focus time, and phonological awareness) will be conducted. The aim is to evaluate the performance and determinants that are hypothesized to impact the literacy in both languages within a fully bilingual setting. The research will have significant implications for the literacy development of fully bilingual and multilingual students.

Key words: total bilingualism; learning difficulties; performance; transferable difficulties; support

Literature:

Alderson, J. C., Haapakangas, E.-L., Huhta, A., Nieminen, L., & Ullakonoja, R. (2015). Diagnosing reading in a second or foreign language. In J. Alderson, E.-L. Haapakangas, A. Huhta, L. Nieminen, & R. Ullakonoja (Eds.), *The diagnosis of reading in a second or foreign language* (pp. 1-18). Routledge.

Erdos, C. Genesee, F. Savage, & R. Haigh, C. (2014). Predicting risk for oral and written language learning difficulties in students educated in a second language. *Applied Psycholinguistics*, 35, 371-398. <https://doi.org/10.1017/S0142716412000422>

Ferrari, M., & Palladino, P. (2007). Foreign language learning difficulties in Italian children: Are they associated with other learning difficulties? *Journal of Learning Disabilities*, 40, 256-269. <https://doi.org/10.1177/00222194070400030601>

Kormos J. (2017). The effects of specific learning difficulties on processes of multilingual language development. *Annual Review of Applied Linguistics*, 37, 30-44. <https://doi.org/10.1017/S026719051700006X>

Pertot, S. (2005). *Dvojezični otrok: priročnik za starše = Il bambino bilingue: manuletto per i genitori*. Kulturni dom Gorica.

Cjeloživotno učenje kao temelj digitalne inkluzije: važnost digitalnih kompetencija za osobe starije životne dobi

Silvija Hinek

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska, silvija.hinek@gmail.com

Sažetak

Procesom starenja čovjek ulazi u treću životnu dob koju karakterizira razdoblje obilježeno brojnim promjenama. Osim psihofizičkih promjena koje mogu značajno utjecati na svakodnevno funkcioniranje, javljaju se i promjene u socijalnim ulogama, odlazak u mirovinu te smanjenje postojeće socijalne mreže. Promatrajući mikrorazinu, navedene promjene kod osoba starije životne dobi mogu dovesti do socijalne izolacije, anksioznosti i depresije te općenito negativno utjecati na život i zdravlje pojedinca. Na makrorazini, društvo u cjelini suočava se s brojnim izazovima povezanim s tehnološkim, društvenim, ekonomskim, političkim i demografskim promjenama, a digitalna transformacija i digitalizacija donose nove zahtjeve i potrebne kompetencije. Današnje obilje informacija zahtijeva od pojedinca aktivno učenje, pristupanje informacijama i stvaranje novih znanja, a digitalna pismenost, koja pojedincu omogućuje nov način komunikacije s okolinom, temelj je cjeloživotnog učenja (Zovko i Celizić, 2020). Gledajući iz perspektive osoba starije životne dobi, digitalne kompetencije omogućavaju ravnopravno sudjelovanje u društvu, samostalan život i rad te smanjuju izloženost socijalnoj izolaciji (Pavić-Rogošić i sur., 2022). Međutim, osobe starije životne dobi često nemaju potrebna sredstva i resurse da postignu te vještine, stoga je potrebno razvijati načine unaprjeđenja njihovih digitalnih kompetencija (Loureiro i Barbas, 2011). Uvidom u relevantnu literaturu, prepoznaje se uloga cjeloživotnog učenja u stjecanju digitalnih kompetencija i digitalne inkluzije osoba starije životne dobi. Digitalna inkluzija važan je aspekt uključivanja osoba starije životne dobi u suvremeno društvo, pružajući pristup i vještine potrebne za korištenje digitalnih alata te omogućavajući participativno sudjelovanje u društveno-političkim, ekonomskim i kulturnim aspektima svakodnevnog življenja. Cilj ovog preglednog rada je ukazati na važnost cjeloživotnog učenja kao preduvjeta ostvarivanja digitalne inkluzije osoba starije životne dobi. U radu će se integrirati i kritički prikazati najnovije teorijske i empirijske spoznaje iz ovog područja te identificirati potrebe za daljnjim istraživanjima. Upravo kroz stjecanje digitalnih kompetencija osobama starije životne dobi omogućava se aktivno sudjelovanje u suvremenom društvu, povećava se kvaliteta njihova života i omogućava im se da postanu resurs, a ne teret društva. Individualni pristup te obrazovni proces prilagođen potrebama svakog pojedinca ogledaju se kao preduvjeti za nastavak učenja osoba starije životne dobi i njihovu integraciju u digitalno društvo današnjice.

Cljučne riječi: cjeloživotno učenje, digitalna inkluzija, digitalne kompetencije, osobe starije životne dobi

Literatura:

Laal, M. i Salamati, P. (2012). Lifelong learning; why do we need it?. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 31, 399-403. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.12.073>

Loureiro A. i Barbas, M. (2011). *Active ageing – enhancing digital literacies in elderly citizens*. Springer.

Mrzljak, J. (2022). Uspješno starenje uz pomoć e-tehnologije. *Sestrinski glasnik*, 27(1), 24-29. <https://doi.org/10.11608/sgnj.27.1.3>

Nekić, M., Tucak Junaković, I. I Ambrosi-Randić, N. (2016). Korištenje interneta u starijoj dobi: Je li važno za uspješno starenje?. *Suvremena psihologija*, 19(2), 179-193. <https://doi.org/10.21465/2016-SP-192-04>

Orłowska, M. i Błeszynska, K. (2021). Education as the Factor of Digital Inclusion of Elder Persons: A Study Case in Poland. *European Research Studies Journal*, 24(4), 490-500. <https://doi.org/10.35808/ersj/2783>

Pavić-Rogošić, L., Vorberger, K., Čižmar, Ž., Žajdela Hrustek, N., Čižmešija, A., Kirinić, V., Šimić, D., Begičević Ređep, N. i Frković M. (2020). Prikaz ideje, implementacije i aktivnosti projekta Digitalna.hr u cilju integracije ranjivih skupina u digitalno društvo. *Croatian Regional Development Journal*, 3(2), 114-137.

Stojanović, Z., Štambuk, A., i Vejmelka, L. (2020). Pametno starenje: izazovi (ne)korištenja tehnologije. *Jahr* 11(1), 37-60. <https://doi.org/10.21860/j.11.1.2>

Weinstein, L. B. (2004). Lifelong learning benefits older adults. *Activities, Adaptation and Aging*, 24(4), 1-12. https://doi.org/10.1300/J016v28n04_01

Won Cho, K. i Sok Choe, C. (2019). The Effect of the Elderly's Motivation to Participate in Lifelong Education on their Life Satisfaction. *Asia-Pacific Journal of Convergent Research Interchange*, 5(2), 59-67. <http://dx.doi.org/10.21742/apjcri.2019.06.07>

Zovko, A. i Celizić, M. (2020). Informacijska i digitalna pismenost u cjeloživotnom učenju - dostupnost osobama starije i zrelije životne dobi. *Suvremena pitanja*, 15(30), 34-53.

Kompetencije strukovnih nastavnika za učenje temeljeno na radu u obrazovnom sektoru Zdravstvo i socijalna skrb

Kristina Horvat^a, Antonija Vukašinić^b, Iva Klarić^c, Martina Jularić^d

^aSveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, Hrvatska, k.horvat18@gmail.com

^bSveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, Hrvatska, antonija.vukasinovic@gmail.com

^cSveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, Hrvatska, aliloviciva@gmail.com

^dSveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, Hrvatska, martina.stojanac2@gmail.com

Sažetak

Društvene promjene donose brojne nove izazove na svim razinama odgojno-obrazovnog sustava u Hrvatskoj. Posebice se ističe povezanost promjena na tržištu rada sa strukovnim obrazovanjem. Staničić (2006) ističe kako je u vremenu brzih društvenih promjena fokus potrebno usmjeriti na intenzivniju skrb za ljudske resurse u školstvu, čija se važnost očituje u ostvarivanju odgojnih i obrazovnih ciljeva. Strukovno obrazovanje u Hrvatskoj provodi se u ustanovama za strukovno obrazovanje i dijelom kod poslodavaca, a učenje temeljeno na radu (UTR) prisutno je u tri oblika: (a) kombinirani programi ili naukovanje, (b) u školi s razdobljima osposobljavanja kod poslodavca, te (c) integrirano u program strukovnog obrazovanja i osposobljavanja (Agencija za strukovno obrazovanje, 2023). Nosioци odgojno-obrazovnog procesa u strukovnom obrazovanju su nastavnici općeobrazovnih i strukovnih predmeta. Prema Zakonu o strukovnom obrazovanju (2009), poslove nastavnika strukovnih predmeta obavljaju nastavnici stručno-teorijskih sadržaja, nastavnici praktične nastave i vježbi, strukovni učitelji i suradnici u nastavi. Okruženja u kojima se provode strukovni kurikulumi trebaju omogućiti stjecanje strukovnih znanja i vještina, a nastavnici strukovnih predmeta trebaju biti kompetentni za izvođenje takvog nastavnog procesa. U obrazovanju medicinskih sestara/tehničara važnu ulogu ima kliničko učenje koje omogućava stjecanje strukovnih znanja i vještina u stvarnim radnim situacijama (Comparcini i sur., 2020). Kompetencije nastavnika obrazovnog sektora Zdravstvo i socijalna skrb složene su i slabo definirane, a za samoevaluaciju se predlaže upotreba alata „Instrument for health and social care educators’ competence in professional education“ (HeSoEduCo; Mikonen i sur., 2020) koji omogućuje pojašnjenje i procjenu potrebnih vještina. Cilj ovog rada je analizirati zastupljenost ishoda učenja za učenje temeljeno na radu u obveznim i izbornim predmetima Programa pedagoško-psihološko-metodičko-didaktičke izobrazbe za nastavnike strukovnih predmeta u Republici Hrvatskoj, koji čine jedinice analize. Posebna pozornost usmjerena je na kompetencije strukovnih nastavnika u obrazovnom sektoru Zdravstvo i socijalna skrb zbog posebnosti okruženja za učenje koje je istovremeno školsko i kliničko, a u kojemu se realizira Strukovni kurikulum za stjecanje kvalifikacije medicinska sestra opće njege/medicinski tehničar opće njege. U radu je primijenjena metoda kvalitativne analize sadržaja s ciljem pronalaska dubljeg značenja analiziranog teksta (Kuckartz, 2013). Ovom metodom identificirane su tri ustanove iz sustava visokog obrazovanja u kojima se provodi izobrazba nastavnika strukovnih predmeta. Rezultati ukazuju na postojanje potrebe za pedagoškom izobrazbom nastavnika strukovnih predmeta koja će omogućiti stjecanje kompetencija za provođenje učenja temeljenog na radu u obrazovanju medicinskih sestara/tehničara u Hrvatskoj.

Ključne riječi: strukovno obrazovanje; učenje temeljeno na radu; okruženje za učenje; kompetencije strukovnih nastavnika.

Literatura:

Agencija za strukovno obrazovanje i osposobljavanje. (2023). *Opis sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja*. Dostupno na: <https://www.asoo.hr/obrazovanje/strukovno-obrazovanje/opis-sustava-strukovnog-obrazovanja-i-osposobljavanja/>

Comparcini, D., Cicolini, G., Simonetti, V., Mikonen, K., Käriäinen, M. i Tomietto, M. (2020). Developing Mentorship in Clinical Practice: Psychometrics Properties of the Mentors’ Competence Instrument. *Nurse Education in*

Practice. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2020.102713>

Kuckartz, U. (2013). *Qualitative Text Analysis: A Guide to Methods, Practice & Using Software*. SAGE Publications.

Mikkonen, K., Tuomikoski, AM, Sjögren, T., Koivula, M., Koskimäki, M., Lähteenmäki, ML, Mäki-Hakola, H., Wallin,

O., Sormunen, M., Saaranen, T., Koskinen, C., Koskinen, M., Salminen, L., Holopainen, i A. &Kääriäinen, M. (2020). Development and testing of an instrument (HeSoEduCo) for health and social care educators' competence in professional education. *Nurse Education Today*, 84. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2019.104239>.

Staničić, S. (2006). Upravljanje ljudskim potencijalom u školstvu. *Odgojne znanosti*, 8(2), 515-533. <https://hrcak.srce.hr/23543>

Zakon o strukovnom obrazovanju NN 30/2009 (NN 25/2018). Preuzeto 1.6.2023. s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_03_30_652.html

Dramske tehnike i metode u školskoj pedagogiji

Nikolina Hrga

Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci, Hrvatska, hrga.nikolina@gmail.com

Sažetak

U svome radu polazim od ideje da svaki pedagog koji djeluje u školskom okruženju može usvojiti kreativnu dramu kao dio svojega rada, odnosno kao jednu od metoda kojima se koristi u radu s djecom i roditeljima. Dramski odgoj ne služi, kako se to obično smatra, samo za razvijanje dramske darovitosti i upoznavanje s dramsko-scenskim izrazom. On pomaže djetetu u razvijanju osjećajnosti i osjetilnosti, govornih i drugih izražajnih sposobnosti i komunikacijskih vještina, mašte, kreativnosti, stjecanju sigurnosti i samopouzdanja, umanjuje strah od pogreške i, najvažnije, posve je uključiv te u njemu može sudjelovati svatko. Dramska igra, koja je osnovni način provođenja dramskog odgoja, otvara mogućnost slobodnog izražavanja i oslobađanja stvaralačkih potencijala. Ne inzistira se na rezultatu igre, nego na samom procesu, stvaranju, učenju, igranju i zajedništvu. Dijete već posjeduje prirodni dramski jezik, instinkt i intuiciju, a simboličko kazalište često se odvija u vrtićima bez intervencije odgojitelja ili stručnih suradnika. Dijete samo razgovara sa sobom, vodi zvučne dijaloge s predmetima, igračkama, situacijama i pojavama oko sebe te često nastavlja igrati različite uloge i scenske igre tijekom cijelog osnovnoškolskog obrazovanja. S druge strane, od školskog se pedagoga očekuje znanje vezano za planiranje i realizaciju stručnog usavršavanja nastavnog osoblja, roditelja i samih učenika. Velik dio posla pedagoga uključuje savjetodavni rad i pružanje stručne pomoći djeci, roditeljima i nastavnicima. Nerijetko se prilikom pripreme radionica, dodatnih edukacija i sadržaja kojim se želi osnažiti, usmjeriti i educirati djecu (i odrasle), zanemaruje potencijal dramske igre, dramskih tehnika i metoda. Dramska igra može biti temelj za razvoj kreativne i životne, emocionalne pismenosti. Međutim, za kvalitetnu dramsku igru važna je kompetentnost pedagoga, što znači da bi svaki (školski) pedagog trebao raditi na vlastitom razvijanju kreativnosti i vještina kako bi svojim idejama omogućio djeci da se razvijaju kroz kvalitetne sadržaje, na inovativan i zanimljiv način. Svrha ovoga rada je ukazati na to koliko dramske tehnike i metode mogu osnažiti školsku pedagogiju kao disciplinu, pružiti stručnim suradnicima alate za kreativniji, sadržajniji, poticajniji i slobodniji rad s djecom, a istovremeno osnažiti same pedagoge u njihovom javnom nastupu pred roditeljima i kolegama te jačati njihove kapacitete za rad s djecom i za djecu.

Ključne riječi: dramska pedagogija; dramska igra; škola; igra; izražavanje

Literatura:

Duran, M. (2011). *Dijete i igra*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Gruić, I. (2002). *Prolaz u zamišljeni svijet. Procesna drama ili drama u nastajanju*. Zagreb: Golden marketing.

Krušić, V. (2018). *Kazalište i pedagogija*. Zagreb: Disput.

Povezanost percepcije učitelja razredne nastave o digitalnim udžbenicima s njihovim korištenjem u nastavi hrvatskoga jezika

Gordana Ivančić

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Republika Hrvatska, gordana.ivancic@profil-klett.hr

Sažetak

Od 2018. godine u Republici Hrvatskoj digitalni udžbenici, uz tiskane udžbenike, postaju obvezno nastavno pomagalo u nastavnom procesu. Osim tehničkih karakteristika koje ih bitno razlikuju od tiskanih udžbenika, digitalni se udžbenici razlikuju i po načinu oblikovanja sadržaja putem kojega učenici usvajaju znanja te razvijaju sposobnosti i vještine (NN 116/2018-2288). Budinski i Kolar Billege (2015) ističu da digitalni metodički predlošci i digitalni metodički instrumentarij u nastavi hrvatskoga jezika utječu na interakciju učenika s tekstem te omogućuju razvoj jezične kompetencije. Cilj istraživanja prikazanog u ovome radu bio je utvrditi utječe li percepcija učitelja o korisnosti digitalnih udžbenika na njihovu upotrebu u predmetu Hrvatski jezik u primarnom obrazovanju. U istraživanju je sudjelovao 301 učitelj razredne nastave iz svih županija Republike Hrvatske, dobrovoljno i anonimno. Originalni anketni upitnik oblikovan je u alatu Microsoft Forms te je upućen učiteljima putem društvenih mreža. Upitnik sadržava sedam demografskih i općih pitanja koja se odnose na spol, županiju rada, godine staža, razred u kojem učitelj predaje, napredovanje, tiskane udžbenike na kojima temelji poučavanje i digitalni udžbenik kojim se koristi u nastavnom procesu. Dodatnim pitanjima provjeravala se učestalost korištenja i korisnost digitalnih udžbenika u nastavi hrvatskoga jezika te učestalost njihovog korištenja u etapama metodičke artikulacije nastavnog sata i domenama predmeta Hrvatski jezik. Cilj istraživanja je ostvaren, a analiza je potvrdila da učestalost korištenja digitalnih udžbenika hrvatskoga jezika u primarnom obrazovanju raste s percepcijom njihove korisnosti. Nadalje, istraživanjem je potvrđeno da se učitelji razredne nastave u predmetu Hrvatski jezik najčešće koriste digitalnim udžbenicima u etapi sata vježbanje i ponavljanje, a najmanje za zadavanje domaće zadaće. Kada je riječ o domenama kurikuluma, učestalost korištenja digitalnih udžbenika hrvatskoga jezika najveća je u domeni Kultura i mediji. S obzirom na rezultate istraživanja i poziciju digitalnog udžbenika u odgojno-obrazovnom sustavu, može se predložiti pojačana edukacija učitelja u području korištenja digitalnih udžbenika (tehničke i metodičke posebnosti). U tu bi edukaciju, na temelju dodatnih istraživanja, trebala biti uključena i svijest o (ne)postojanju sadržaja namijenjenih poučavanju u predmetu Hrvatski jezik te obrazložena korisnost digitalnog udžbenika i njegova metodička opravdanost. Ovo istraživanje pokazalo je uključenost digitalnih udžbenika u proces realizacije nastavnih sadržaja u metodičkoj etapi ponavljanja i vježbanja te bi stoga autori digitalnih udžbenika posebnu pozornost trebali posvetiti metodičkom oblikovanju sadržaja namijenjenih upravo toj etapi. Rezultati istraživanja ukazuju da je uporaba digitalnih udžbenika najčešća u domeni Kultura i mediji, stoga bi u budućim digitalnim udžbenicima sadržaj obuhvaćen tom domenom trebao biti pomno metodički oblikovan.

Ključne riječi: digitalni udžbenik; kurikulum; nastava hrvatskoga jezika

Literatura:

Budinski, V. i Kolar Billege, M. (2015). Od zavičajnoga govora do standardnoga hrvatskog jezika uz primjenu metodičkoga instrumentarija u digitalnome udžbeniku. U K. Čeliković (Ur.), *Dani Balinta Vujkova - Dani hrvatske knjige i riječi* (str. 73-85). Hrvatska čitaonica u Subotici.

[NN] Narodne novine. (2018). *Zakon o udžbenicima i drugim obrazovnim materijalima za osnovnu i srednju školu*, 116/2018-2288. (21. prosinca 2018)

Integracija pokreta u odgojno-obrazovni proces

Martina Jularić

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet Osijek, Hrvatska, martina.stojanac2@gmail.com

Sažetak

Tijekom razdoblja ranog djetinjstva, pokret ima ključnu ulogu.. Dijete spontano uključuje pokret u sve aktivnosti u kojima sudjeluje, koristeći ga kao glavni način izražavanja. S obzirom na to da djeca koja su uključena u institucionalni odgoj i obrazovanje u dječjim vrtićima provode i do 10 sati dnevno, važno je da odgojitelji u što većoj mjeri podupiru prirodu djeteta rane i predškolske dobi u kojoj su pokret, igra i istraživanje nerazdvojno povezani. Mnoga istraživanja dokazuju da se mozak najbrže razvija upravo do sedme godine života kada je njegov potencijal najveći, posebice kroz aktivno kretanje koje gradi nove veze između neurona – sinapse. U ovom je radu prikazana implementacija pokreta u odgojno-obrazovni proces u sportskom dječjem vrtiću u Slavonskom Brodu. Sportske aktivnosti u dječjem vrtiću potiču socio-emocionalni razvoj, jačaju samopouzdanje, poboljšavaju školski pojam o sebi te uče djecu važnim vještinama poput rješavanja problema i pravilnog nošenja s neuspjehom. Odgojitelji, uz roditelje, služe djeci kao modeli i imaju ključnu ulogu u stvaranju navika zdravog života za što pravilniji i uspješniji razvoj djeteta. Oni ih trebaju kroz igru motivirati za bavljenje sportskim aktivnostima, kako bi djeca od najranije dobi stekla pozitivna iskustva i intrinzičnu motivaciju za bavljenje sportom. Cilj je ovoga rada prikazati kako zadovoljavanje potrebe djeteta za kretanjem pozitivno utječe na njegov cjeloviti razvoj. Uzorak ispitanika obuhvatio je 28 djece u dobi od 1. do 3. godine života te 31 dijete u dobi od 4. do 6. godine života. Praćenjem pedagoške dokumentacije te analizom video i foto dokumentacije dobiven je uvid u načine integriranja pokreta u odgojno-obrazovni proces te utjecaj koji ta integracija ima na razvoj djeteta. Rezultati pokazuju da se u dječjem vrtiću kroz različite aktivnosti može integrirati pokret, s posebnim naglaskom na sportske aktivnosti koje pozitivno utječu na sve aspekte djetetova razvoja. Ako je provedena na ispravan način, implementacija pokreta i poticanje na pokret rađa kod djece ljubav prema pokretu i sportu od najranije dobi, utječe pozitivno na verbalno izražavanje, razumijevanje prirode, matematičkih i fizičkih zakonitosti, sposobnost upravljanja vlastitim učenjem, kreativnost, sposobnost realizacije ideja te potiče inicijativnost, jača socio-emocionalne kompetencije i, najvidljivije od svega, razvija motoričku pismenost.

Ključne riječi: dječji vrtić; integracija; pokret; sport; cjeloviti razvoj

Literatura:

De Giorgio, A., Kuvačić, G., Milić, M. i Padulo, J. (2018). The Brain and Movement: How Physical Activity Affects the Brain. *Montenegrin Journal of Sports Science and Medicine*, 7(2), 63-68.

Petrić, V. (2021). *Integrirano učenje uz pokret u ustanovama ranog odgoja*. Rijeka: Učiteljski fakultet u Rijeci.

Vujičić, L., Jularić, M., Car Mohač, D. i Petrić, V. (2023). The Institutional Context of Early Childhood Education and Integrated Learning: Research, Tracking, Evaluation. *Modern Challenges in Education*, 267.

Zanobini, A. (2023). Movement as Medicine: Dance Movement Therapy for Individuals with Autism, Parkinsons Disease, and Cancer. *CMC Senior Theses*. 3113. https://scholarship.claremont.edu/cmc_theses/3113

Zhao, K. (2022). The Value Conotation and Practice Strategy of Children's Sports Interest. *Frontiers in Sport Research*, 4(6), 24-28.

Stavovi adolescenata o utjecaju alkoholizma u obitelji na odabir odgojnih stilova roditelja i interakciju djeteta – obitelj

Filip Knezović^a, Dunja Čović^b

^a Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet Osijek, poslijediplomski sveučilišni studij „Pedagogija i kultura suvremene škole“, Osijek, Hrvatska fknezo93@gmail.com

^b Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci, poslijediplomski sveučilišni studij pedagogije, Rijeka, Hrvatska, covic.dunja@gmail.com

Sažetak

Alkohol je najstarije i najčešće korišteno sredstvo ovisnosti koje negativno utječe na sve segmente života čovjeka, uključujući obiteljske interakcije. Ovisnost o alkoholu dovodi do fizičkog propadanja, kognitivnih oštećenja i dekompenzacije socijalnih vještina. S obzirom na navedeno, alkohol dovodi do gubitka kontrole, agresivnosti te fizičkog, psihosocijalnog i ekonomskog zlostavljanja članova obitelji. Istraživanje koje je proveo Torre (2015) ukazuje na to da u Hrvatskoj postoji oko 250 000 osoba ovisnih o alkoholu, pri čemu je svako četvrto dijete izloženo alkoholizmu unutar vlastite obitelji. Osobnost ovisnika pridonosi specifičnim bihevioralnim karakteristikama koje utječu na obitelj, a to su kontrola članova obitelji, manipulativnost, socijalna izolacija, agresivnost, emocionalno siromaštvo i nerazumijevanje. U povijesnom kontekstu, već u 16. stoljeću J. J. Rousseau naglašava kako odrasli ne bi trebali činiti ništa što bi sputavalo uredan dječji razvoj, a Ellen Kay u 19. stoljeću proučava i naglašava važnost osiguravanja zadovoljavajućeg položaja djeteta u obitelji i društvu uopće. Radi boljeg razumijevanja odgojnih odnosa i utjecaja u obitelji, potrebno je razlikovati odgojne stilove roditelja. Autoritarni stil dovodi do nesigurnosti djeteta, njegove podređenosti, stalnog nadzora te manjka samostalnosti i samopouzdanja. Autoritativni odgoj je demokratski, a uz roditeljsku kontrolu prisutne su emocionalna toplina i potpora. Djeca razvijaju samopouzdanje, samostalnost i odgovornost. Permisivni stil dovodi do nesigurnosti i impulzivnosti, a karakteriziraju ga popustljivost i nedostatak ograničenja. Karakteristike indiferentnog odgojnog stila su emocionalna hladnoća, nezainteresiranost roditelja i zapostavljanje. Djeca odgajana tim stilom razvijaju neposlušnost, slabije kontroliraju vlastite emocije te postoji povećani rizik od pojave delinkventskih oblika ponašanja.

Cilj istraživanja je prikazati stavove adolescenata o utjecaju alkoholizma člana obitelji na odabir odgojnih stilova roditelja te istražiti na koji način alkoholizam i odabrani odgojni stilovi međusobno koreliraju i utječu li na obiteljske odnose, odnosno obiteljsku dinamiku. Planirano je da u istraživanju sudjeluje 150 ispitanika, punoljetnih učenika smještenih u učeničke domove na području gradova Rijeke i Lovrana. Mjerni instrument bit će upitnik dizajniran isključivo za ovo istraživanje. U obradi podataka i prikazu rezultata primjenjivat će se sljedeće statističke metode i analize: metode deskriptivne statistike (aritmetička sredina, standardna devijacija, frekvencije), hi-kvadrat test, korelacijska analiza te višestruke regresijske analize (hijerarhijska i metoda odabira unaprijed).

Ključne riječi: alkoholizam; obitelj; roditeljski stilovi; odnosi u obitelji; obiteljska dinamika

Literatura:

Gruden, Z. (2010). *Psihoterapijska pedagogija*. Zagreb: Medicinska naklada.

Janković, J. (2008). *Obitelj u fokusu*. Zagreb: Etcetera.

Juul, J. (2002). *Razgovori s obiteljima*. Zagreb: Alinea.

Rosić, V. i Zloković, J. (2002). *Prilozi obiteljskoj pedagogiji*. Rijeka: Graftrade/Filozofski fakultet u Rijeci.

Torre, R. (2005). *Oporavak alkoholičara u klubovima liječenih alkoholičara*. Zagreb: Hrvatski savez klubova liječenih alkoholičara.

Torre, R. (2015). *Alkoholizam: prijetnja i oporavak*. Zagreb: Profil.

Zloković, J. (2018). *Oснаživanje obitelji za razvoj pozitivnih odnosa*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci.

Zloković, J. (2023). *Oснаživanje obitelji – izazovi i perspektive*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci.

Posao kao životni poziv

Manuela Kušec^a, Danijela Huljениć^b

^a Učiteljski fakultet, Zagreb, Hrvatska, manuela.kusec@gmail.com

^b Veučilište Ivanić – Grad, Hrvatska, dhuljeni@gmail.com

Sažetak

Dosadašnja istraživanja ukazuju na pozitivnu povezanost radne orijentacije prema poslu te zadovoljstva poslom i životom učitelja u osnovnoj školi (Jurčec, 2014; Miljković, Jurčec, Rijavec, 2016; Vidić, 2009). Postavlja se pitanje, vrijedi li to i za nastavnike u srednjoj školi (ovisno o njihovom nastavnom području)? Iako postoje različiti faktori koji utječu na zadovoljstvo, ovaj rad stavlja naglasak isključivo na usporedbu zadovoljstva poslom i životom, ne i na njegov uzrok. Radna orijentacija se u literaturi najčešće definira kao stav pojedinca prema poslu kojega radi (Wrzesniewski, 2003). Shea-Van Fossen i Vredenburg (2011) definiraju radnu orijentaciju kao temeljnu svrhu rada koji služi kao svrha nečijeg života i odraz je smisla u radnom području. Na temelju rezultata istraživanja (Hall i Chandler, 2005; Hirschi, 2011), znanstvenici su predložili jednostavniju definiciju prema kojoj je radna orijentacija rad koji osoba percipira kao svoju životnu svrhu. Cilj ovoga istraživanja bio je ispitati postoji li povezanost radne orijentacije prema poslu kao životnom pozivu i zadovoljstva životom i poslom. Također, cilj je bio istražiti razlikuju li se učitelji razredne i predmetne nastave (prirodnih i društvenih predmeta) te srednjoškolski nastavnici (društvenih, prirodnih i strukovnih predmeta) prema doživljaju posla kao životnog poziva te postoji li razlika u navedenoj varijabli s obzirom na radni staž. Analiza se temeljila na učiteljima i nastavnicima (n = 281) u Republici Hrvatskoj, uključujući 171 učitelja osnovne škole i 110 nastavnika srednje škole. Korišteni su sljedeći upitnici: Modificirani upitnik radnih orijentacija (Wrzesniewski i sur., 1997), Skala životnog zadovoljstva (Diener, E., Emmons, R.A., Larsen, R.J. i Griffin, S., 1985, *Journal of Personality Assessment*, 49 (1), 71-75.) i Skala općeg zadovoljstva poslom (Scarpello i Campbell, 1983). Ovim istraživanjem nije utvrđena značajna razlika između učitelja i nastavnika prema radnoj orijentaciji posla kao životnog poziva. Također, ne postoji statistički značajna razlika u orijentaciji posla kao životnog poziva među učiteljima i nastavnicima s obzirom na duljinu radnog staža. Hipoteza ovisnosti radne orijentacije učitelja i nastavnika po spolu nije ispitana zbog nedostatka muških ispitanika. Jedna od postavljenih hipoteza bila je ispitati povezanost radne orijentacije prema poslu kao životnom pozivu i zadovoljstva životom i poslom, pri čemu su rezultati pokazali statistički značajnu povezanost, što je i bilo za očekivati. Rezultati ovog istraživanja doprinose potvrdi ranijih istraživanja o povezanosti doživljaja posla kao životnog poziva i zadovoljstva životom i poslom, a pružaju i teorijski doprinos boljem shvaćanju navedenih varijabli.

Ključne riječi: posao kao životni poziv; zadovoljstvo životom; zadovoljstvo poslom.

Literatura:

Hall, D. T. i Chandler, D. E. (2005). Psychological success: When the career is a calling. *Journal of Organizational Behavior*, 26(2), 155–176. <https://doi.org/10.1002/job.301>

Hirschi, A. (2011). Callings in career: A typological approach to essential and optional components. *Journal of Vocational Behavior*, 79(1), 60–73. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2010.11.002>

Hirschi, A. i Herrmann, A. (2013). Calling and career preparation: Investigating developmental patterns and temporal precedence. *Journal of Vocational Behavior*, 83(1), 51–60. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2013.02.008>

Jurčec, L. (2014). *Radne orijentacije i subjektivna dobrobit učitelja: Posredujuća uloga temeljnih psiholoških potreba i smisla života*. [Doktorski rad]. Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski Fakultet.

Jurčec, L. i Rijavec, M. (2015). Work orientations and well/ill-being of elementary school teachers. *Nastava i škola za net generacije: unutarnja reforma nastave u osnovnoj i srednjoj školi [Teaching and the Net Generation School: An Internal Reform of Teaching in Primary and Secondary School]*, 100–110.

Koludrović, M., Jukić, T. i Reić Ergovac, I. (2009). Sagorijevanje na poslu kod učitelja razredne i predmetne nastave te srednjoškolskih nastavnika. *Život i Škola*, 22, 235–249.

Miljković, D., Jurčec, L. i Rijavec, M. (2016). The relationship between teachers' work orientations and well-being with mediating effects of work meaningfulness and occupational identity. U Z. Marković, M. Đurišić Bojanović i G. Đigić (Ur.), *The relationship between teachers' work orientations and well-being with mediating effects of work meaningfulness and occupational identification. Individual and environment: International thematic proceedings* (str. 303-312). Niš: Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet.

Miljković, D. i Rijavec, M. (2007). What makes teachers happy? Quantitative and qualitative aspects of job satisfaction and psychological well-being of teachers. Napredna i sustavna istraživanja // Pedagogija. U M. Cindrić i sur. (Ur.), *Pedagogija u kontekstu društva znanja* (str. 41-47). Zagreb: ENCSI. 41–47.

Rijavec, M., Pečjak, S., Jurčec, L. i Gradišek, P. (2016). Money and Career or Calling? Intrinsic vs. Extrinsic Work Orientations and Job Satisfaction of Croatian and Slovenian Teachers / Novac i karijera ili životni poziv? Intrinzične vs. ekstrinzične radne orijentacije i zadovoljstvo poslom hrvatskih i slovenskih učitelja. *Croatian Journal of Education - Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 18. <https://doi.org/10.15516/cje.v18i1.1163>

Shea-Van Fossen, R. J. i Vredenburgh, D. J. (2011). Exploring differences in work's meaning: An investigation of individual attributes with work orientations. *Academy of Management Annual Meeting, San Antonio, Texas*.

Vidić, T. (2009). Zadovoljstvo poslom učitelja u osnovnoj školi. *Napredak: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 150 (1), 7–20.

Wrzesniewski, A. (2003). Finding positive meaning in work. *Positive Organizational Scholarship: Foundation of a New Discipline*, 296–308.

Wrzesniewski, A., McCauley, C., Rozin, P. i Schwartz, B. (1997). Jobs, Careers, and Callings: People's Relations to Their Work. *Journal of Research in Personality*, 31(1), 21–33. <https://doi.org/10.1006/jrpe.1997.2162>

Upotreba suvremene tehnologije u nastavi glazbene kulture i glazbene umjetnosti

Božidar Ljubenko

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska, bozidar.ljubenko9@gmail.com

Sažetak

Uvođenjem suvremene tehnologije (računala) u sustav obrazovanja, a osobito u nastavu glazbene kulture i glazbene umjetnosti, došlo je do razvijanja glazbene kreativnosti učenika. Uvođenjem digitalnih medija, nastavni proces postaje oblikovno i sadržajno kreativno slobodan te svojom formom gubi određenu monotonost koja ga je karakterizirala u proteklim razdobljima. U današnjem globalnom okruženju nemoguće je odvojiti se od tehnologije poput računala, tableta i pametnih telefona, koja svojom primjenom na razne načine postaje aktivna komponenta u organizaciji i izvođenju nastavnog procesa. Stavljanjem naglaska na slušanje glazbe, pažnja učenika usmjerava se na njihovo kritičko mišljenje kroz određene nastavne programe. Razvojem različitih digitalnih sadržaja poput kvizova i glazbenih igrica učenike se želi dodatno motivirati za ponavljanje obrađenog gradiva, ali i razvoj njihovih sposobnosti. Važno je učenike upoznati s činjenicom da slušanje glazbe putem računala ili drugih tehnoloških uređaja ne može u potpunosti zamijeniti osobni doživljaj glazbe uživo, ali ga svakako može približiti. Tehnološki razvoj donosi mnogobrojne dobrobiti vezane za suvremene tehnologije (npr. računala), ali i određene nedostatke, stoga je važno naučiti najmlađe na ispravan način koristiti dostupne programe i sadržaje kako bi se izbjegle neželjene posljedice za njihov intelektualni razvoj. Uvođenje računala kao glavnog kreatora u općeobrazovnom sustavu vodi ka inovaciji modernog doba. Uz brojne prednosti koje nude, digitalni alati koji poboljšavaju nastavu glazbene kulture i glazbene umjetnosti kreirani su s ciljem unapređenja suvremene nastave. Cilj ovoga rada je kroz analizu dokumentacije prikazati i osvijestiti važnost računala i digitalnih alata kao sredstava pomoći u suvremenoj nastavi. Metodologijom pretraživanja objavljenih radova iz područja glazbene kulture i umjetnosti dat će se uvid u implementaciju noviteta u nastavni proces te njihov doprinos glazbenom obrazovanju učenika. Naime, nezaobilazna je činjenica da se nastavni proces prije desetak godina odvijao na drugačiji način, a danas, zahvaljujući tehnološkom napretku, postaje nezamisliv bez suvremenih tehnologija. Analizirajući sveobuhvatnost obrazovnog sustava, dolazimo do zaključka da su zahvaljujući računalu postignute pozitivne promjene te je povećan interes učenika za učenje. U nastavi glazbene kulture i glazbene umjetnosti, digitalizacija nastavnog procesa uz pomoć novih tehnologija bila je neophodna za posredovanje sadržaja te stvaranje interesa za opća znanja o glazbi kod učenika. Škole kao opće-obrazovne institucije omogućuju učenicima stjecanje općih znanja o glazbi na zanimljiv, kreativan i cjelovit način. Stalnim tehnološkom napretkom ostvarujemo nove, inovativne i ambiciozne ciljeve koji predstavljaju izazov za učenike, ali i nastavnike.

Ključne riječi: glazbena kreativnost, glazbena kultura, glazbena umjetnost, računalo, suvremena nastava

Literatura:

Arici, I. (2018). Computer-Assisted Music Teaching in Music Teacher Education Departments: Marmara University Sample. *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 13(1), 71-80. <https://doi.org/10.29329/epasr.2018.137.4>

Brandao, M., Wiggins, G. i Pain, H. (1999). Computers in Music Education. U G. Wiggins (Ur.), *Proceedings of the AISB '99 Symposium on Musical Creativity*. <https://doi.org/10.14687/jhs.v17i3.5908>

Dobrota, S. i Novosel, D. (2017). Stavovi učenika i učitelja o primjeni nastavnih medija u nastavi glazbene kulture. *Pregled. Časopis za društvena pitanja*, 75-99. <https://pregled.unsa.ba/index.php/pregled/article/view/466>

Dobrota, S. i Tomaš, S. (2009). Računalna igra u glazbenoj nastavi: Glazbena igra Orašar.

Život i škola, 29-39. <https://hrcak.srce.hr/en/file/58235>

Doutlik, K. (2015). Status medija u Waldorfskoj školi. *Medijska istraživanja*, 101-119. <https://hrcak.srce.hr/en/142066>

Galešev, V., Dimitrović, N., Vlahović, V., Kager, D. i Lučić, K. (2019). *Informatika*. Zagreb: SysPrint.

Glašev, V., Kovač, D., Kralj, L., Sokol, G. i Soldo, Z. (2006). *Informatika i računalstvo*. Zagreb: SysPrint.

Hilčenko, S. (2016). Računalo – da, ali kako? Družite se i potičite funkcionalno-logičko mišljenje vaše djece kod kuće. *Media, culture and public relations*, 105-114. <https://hrcak.srce.hr/en/file/235868>

Letina, A. (2015). Računalom podržana nastava prirode i društva. *Napredak*, 297-317. <https://hrcak.srce.hr/en/file/245229>

Lombar, T. (2015). *Računalo kao nastavno pomagalo u razrednoj nastavi*. [Diplomski rad]. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za odgojne i obrazovne znanosti. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:790141>

Malić, J. i Mužić, V. (1990). *Pedagogija*. Zagreb: Školska knjiga.

Matasić, I. i Dumić, S. (2012). Multimedijske tehnologije u obrazovanju. *Medijska istraživanja*, 143-151. <https://hrcak.srce.hr/en/file/127125>

MZO (2019). *Kurikulum nastavnog predmeta glazbena kultura za osnovne škole i glazbena umjetnost za gimnazije*. Zagreb: MZO (2020). <https://narodne-novine.nn.hr/eli/sluzbeni/2019/69/1434>

Novosel, D. (2016). *Didaktičko oblikovanje multimedijskog udžbenika u nastavi glazbene kulture*. Zagreb: Filozofski fakultet. <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/8588>

Nožica, B. (2009). Prijenosna računala i računalno podržana nastava. U M. Čičin Šain, I. Turčić Prstačić, I. Sluganović i I. Uroda (Ur.), *MIPRO 2009 Proceedings Vol. IV. Computer in Education* (str. 398-401.). Zagreb: Croatian Society for Information and Communication Technology. Electronics and Microelectronics-MIPRO. <https://www.croris.hr/crosbi/publikacija/knjiga/7748>

Nuli, M. (2018). *Multimedijski digitalni udžbenici*. [Diplomski rad]. Zagreb, Varaždin: Sveučilište u Zagrebu, Fakultet organizacije i informatike u Varaždinu. <https://zir.nsk.hr/islandora/object/foi:3605>

Poljak, V. (1980). *Didaktičko oblikovanje udžbenika i priručnika*. Zagreb: Školska knjiga.

Požgaj, J. (1951). Metodika nastave pjevanja. U P. Šimleša (Ur.), *Metodika nastave zemljopisa, povijesti, pjevanja, crtanja, ručnog rada i lijepog pisanja u osnovnoj školi* (str. 111-134). Zagreb: Pedagoško-književni zbor.

Reynolds, N. (2010). Technology and Computers in Music and Music Education. *IFIP Advances in Information and Communication Technology*, 324, 333-343. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-642-15378-5_32

Rodek, S. (2007). Novi mediji i učinkovitost učenja i nastave. *Školski vjesnik*, 56 (1-2), 165-170. <https://hrcak.srce.hr/en/file/122945>

Rojko, P. (2001). Povijest glazbe/glazbena umjetnost u glazbenoj školi i gimnazija. *Tonovi*. Časopis glazbenih i plesnih pedagoga, 37-38, 1 (2), 3-19.

Rojko, P. (2011). *Metodika nastave glazbe teorijsko-tematski aspekti (Glazbena nastava u općeobrazovnoj školi)*. Osijek: Sveučilište Josipa Juraja Strossmayera, Pedagoški fakultet Osijek.

Rončević, A. (2011). *Multimedija u nastavi*. Split: Redak. <https://www.croris.hr/crosbi/publikacija/knjiga/8558>

Sanjković, V. i Trstenjak, B. (2011). Korištenje računala u edukaciji i upravljanje učionicama opremljenim računalima na primjeru programskog paketa NetOpschool. *Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu*, 105-114. <https://hrcak.srce.hr/en/71333>

Šulentić Begić, J. (2020). *Nastavna sredstva i pomagala u nastavi glazbe (nastavni materijali) kolegija Glazbena pedagogija*. Osijek: AKUKOS. <https://core.ac.uk/download/pdf/154374163.pdf>

Šulentić Begić, J. i Begić, A. (2020). Društveni mediji u kontekstu nastave glazbe i cjeloživotnog učenja nastavnika. 4. *Međunarodni znanstveni skup Europski realiteti-Kretanja*. Osijek: Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku. <https://www.croris.hr/crosbi/publikacija/prilog-skup/70279>

PROFESIONALNO SAGORIJEVANJE UČITELJA OSNOVNIH ŠKOLA NA PODRUČJU OSJEČKO-BARANJSKE I BRODSKO-POSAVSKE ŽUPANIJE

Ana Maria Marinac^a, Martin Hadelan^b

a Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet u Osijeku, Hrvatska, marinac.anamaria98@gmail.com

b Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet u Osijeku, Hrvatska, martin.hadelan@gmail.com

Sažetak

Učiteljska profesija smatra se jednom od najstresnijih profesija uopće (Tomašević i sur., 2016). Unatoč istraživanjima koja ukazuju na uistinu veliku izloženost učitelja profesionalnom sagorijevanju, uzrokovanom brojnim čimbenicima i nezadovoljavajućim uvjetima rada, učiteljska profesija sve više gubi vrijednost u društvu. Budući da živimo u vrlo izazovnim vremenima za odgoj i obrazovanje, važno je govoriti o promjenama koje su potrebne u učiteljskoj profesiji kako bi se povećala radna motivacija, a time i radna učinkovitost. Postpandemijsko razdoblje doprinijelo je povećanju profesionalnog sagorijevanja, no na njega uvelike utječu svakodnevni uvjeti koji su postojali i prije pandemije, a nastavljaju se pojavljivati i danas. Upravo iz toga razloga provedeno je kvantitativno istraživanje kojem je cilj bio ispitati postojanje razlika u profesionalnom sagorijevanju učitelja s obzirom na dob, mjesto stanovanja i obrazovnu razinu njihova rada (razredna i predmetna nastava) te moguće prediktore profesionalnog sagorijevanja suvremenih učitelja osnovnih škola. U istraživanju je sudjelovalo 122 učitelja i učiteljice osnovnih škola s područja Brodsko-posavske i Osječko-baranjske županije. Istraživanje je provedeno online putem standardiziranog Upitnika o stresorima na radnom mjestu bolničkih zdravstvenih djelatnika (Milošević, M. i sur., 2009) koji je prilagođen učiteljima u osnovnim školama. Rezultati istraživanja pokazali su da postoji razlika u samoprocjeni profesionalnog sagorijevanja učitelja s obzirom na mjesto stanovanja i vrstu nastave koju predaju, dok dob učitelja nije igrala ulogu u razini profesionalnog sagorijevanja. Također, bračni status učitelja nije se pokazao relevantnim prediktorom profesionalnog sagorijevanja, dok je oskudna komunikacija učitelja s ravnateljem bila značajan čimbenik. Stvaranje uvjeta koji oblikuju pozitivnu i povoljnu školsku klimu nužan je korak u smanjenju stresa i profesionalnog sagorijevanja učitelja. U budućnosti je svakako potrebno dodatno preispitati razloge koji dovode do sagorijevanja te praktično usmjeravati odgojno-obrazovne djelatnike na metode nošenja sa stresnim situacijama kao oblikom prevencije profesionalnog sagorijevanja.

Ključne riječi: osnovna škola, profesionalno sagorijevanje, stres, učitelji

Literatura:

Milošević, M. (2009). Validacija upitnika o stresorima na radnom mjestu bolničkih zdravstvenih djelatnika. *Sigurnost: časopis za sigurnost u radnoj i životnoj okolini*, 51(2), 75-84.

Tomašević, S., Horvat, G., Leutar, Z. i Horvat, G. (2016). Intenzitet stresa kod učitelja u osnovnim školama. *Socijalne teme: Časopis za pitanja socijalnog rada i srodnih znanosti*, 1(3), 49-65.

Povezanost rapport-a, percipirane autonomije i kompetentnosti studenata na umjetničkim akademijama

Daliborka Pašić

Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet, Hrvatska, daliborka.pasic@gmail.com

Sažetak

Rapport je pozitivan interpersonalni konstrukt koji se može primijeniti na obrazovno okruženje (Spencer-Oatey, 2015) i promatrati „kao blizak i interaktivan odnos izgrađen na povjerenju, dijeljenoj kontroli i angažmanu u aktivnostima koje imaju za cilj unaprijeđenje vještina, sposobnosti ili znanja jasno definirane grupe i njenih pojedinaca“ (Wright i sur., 2013, str. 1603). Istraživanje je provedeno kako bi se utvrdilo postoji li na umjetničkim akademijama takav odnos studenata i nastavnika kojega bismo mogli prepoznati kao *rapport*. Ako postoji, postavlja se pitanje igra li ulogu u podršci intrinzičnoj motivaciji studenata posredstvom percipirane podrške autonomiji i doživljaja kompetentnosti prema teoriji samoodređenja. Teorija samoodređenja polazi od ljudima inherentne sklonosti učenju i rastu, samoostvarenju, fizičkoj aktivnosti i društvenoj povezanosti te se bavi trima esencijalnim psihološkim potrebama: autonomijom, kompetentnošću i povezanošću. Ljudske interakcije s većim stupnjem *rapport-a* više zadovoljavaju te psihološke potrebe (Baker i sur. 2020).

Za utvrđivanje povezanosti *rapport-a* s percipiranom autonomijom i osjećajem kompetentnosti kod studenata korištene su metode kvantitativnog istraživanja. Podaci su prikupljeni putem online anketnog upitnika koji je poslan upravama i nastavnicima umjetničkih akademija s molbom da ga prosljede svojim studentima. Prikupljeno je 316 odgovora studenata javnih umjetničkih akademija u Republici Hrvatskoj. Upitnik je sastavljen od tri gotova, prevedena i prilagođena instrumenta. Za istraživanje *rapport-a* korišten je *Professor–Student Rapport Scale* (Wilson i Ryan, 2013), upitnik koji se sastoji od dvije dimenzije: angažman studenata i doživljaj nastavnika. Za ispitivanje percipirane podrške autonomiji korišten je *Learning climate questionnaire* (Black i Deci, 2000), dok je za doživljaj kompetentnosti korišten *Perceived Competence scale* (Williams i Deci, 1996), oba iz teorije samoodređenja. Prikupljeni su i demografski podaci studenata. Istraživanjem je potvrđeno da priroda odnosa nastavnika i studenata na umjetničkim akademijama može biti okarakterizirana kao *rapport*. Rezultati pokazuju da takav pozitivan odnos pruža dobru podršku autonomiji studenata i omogućava im osjećaj kompetentnosti, što je povezano s njihovom ustrajnošću, motivacijom za učenje i pozitivnim ishodima na studiju. Nije dokazana povezanost razine studija (preddiplomski i diplomski, odnosno više i niže godine integriranog studija) s višim stupnjem *rapport-a*, kao niti s višom procjenom autonomije i kompetentnosti. Jedna dimenzija *rapport-a* (angažman studenata) pokazala se značajnijom kod studenata preddiplomskog studija, što upućuje na potrebu za daljnjim istraživanjem. Također, nije potvrđena pretpostavka da studenti na diplomskom studiju doživljavaju veću autonomiju i kompetentnost od onih na preddiplomskom studiju. Iako su obje dimenzije *rapport-a* značajni prediktori percipirane autonomije, za osjećaj kompetentnosti čini se da je ključan samo *angažman studenata*.

Ključne riječi: rapport; percipirana autonomija; doživljaj kompetentnosti; teorija samoodređenja; umjetničke akademije

Literatura:

Baker, Z. G., Watlington, E. M. i Knee, C. R. (2020). The role of rapport in satisfying one's basic psychological needs. *Motivation and Emotion*, 44(2), 329–343. <https://doi.org/10.1007/s11031-020-09819-5>

Black, A. E. i Deci, E. L. (2000). The effects of instructors' autonomy support and students' autonomous motivation on learning organic chemistry: A self-determination theory perspective. *Science Education*, 84, 740-756. [https://doi.org/10.1002/1098-237X\(200011\)84:6<740::AID-SCE4>3.0.CO;2-3](https://doi.org/10.1002/1098-237X(200011)84:6<740::AID-SCE4>3.0.CO;2-3)

Demir, M., Burton, S. i Dunbar, N. (2018). Professor–Student Rapport and Perceived Autonomy Support as Predictors of Course and Student Outcomes. *Teaching of Psychology*, 46(1), 22–33. <https://doi.org/10.1177/0098628318816132>

-
- Estep, C. M. i Roberts, T. G. (2015). Teacher Immediacy and Professor/Student Rapport as Predictors of Motivation and Engagement. *NACTA Journal*, 59(2), 155–163. Preuzeto s <https://www.jstor.org/stable/nactajournal.59.2.155>
- Frisby, B. N. (2019). On Rapport: Connecting with Students. *Greater Faculties. A Review of Teaching and Learning*, 2(1).
- Karpouza, E. i Emvalotis, A. (2018). Exploring the teacher-student relationship in graduate education: a constructivist grounded theory. *Teaching in Higher Education*, 24(2), 121–140. <https://doi.org/10.1080/13562517.2018.1468319>
- Ryan, R. i Wilson, J. H. (2014). Professor-Student Rapport Scale: Psychometric properties of the brief version. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning*, 64–74. <https://doi.org/10.14434/josotl.v14i3.5162>
- Ryan, R. M. i Deci, E. L. (2020). Intrinsic and extrinsic motivation from a self-determination theory perspective: Definitions, theory, practices, and future directions. *Contemporary Educational Psychology*, 61(1). <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2020.101860>
- Spencer-Oatey, H. (2015). Rapport Management Model. *The International Encyclopedia of Language and Social Interaction*, 1–6. <https://doi.org/10.1002/9781118611463.wbielsi080>
- Williams, G. C. i Deci, E. L. (1996). Internalization of biopsychosocial values by medical students: a test of self-determination theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(4), 767–779. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.70.4.767>
- Wilson, J. H. i Ryan, R. G. (2013). Professor–Student Rapport Scale: Six Items Predict Student Outcomes. *Teaching of Psychology*, 40(2), 130–133. <https://doi.org/10.1177/0098628312475033>
- Wilson, J. H., Ryan, R. G. i Pugh, J. L. (2010). Professor–Student Rapport Scale Predicts Student Outcomes. *Teaching of Psychology*, 37(4), 246–251. <https://doi.org/10.1080/00986283.2010.510976>
- Wright, R. L. i Jones, G. (2013). Person over pedagogy: Rapport-building traits of online instructors. U *Proceedings of E-Learn: World Conference on E-Learning in Corporate, Government, Healthcare, and Higher Education 2013* (pp. 1603–1612). Association for the Advancement of Computing in Education (AACE). Preuzeto s <https://www.learntechlib.org/primary/p/114793/>

Oснаživanje mladih u domskom okruženju

Filip Polegubić

Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci, Hrvatska, fpolegubic@ffri.uniri.hr

Sažetak

Oснаživanje je neizostavan proces u odgoju mladih unutar domskog okruženja kojeg čine učenički domovi i domske ustanove socijalne skrbi. Stoga, cilj ovoga rada je prepoznati i kontekstualizirati karakteristike osnaživanja kao sastavnice odgojnog rada u domskom okruženju. Domska pedagogija kao znanstveno-pedagoška disciplina dugo je vremena bila na znanstvenim, stručnim i policy marginama. Specifičnost domskog odgoja i uloge odgajatelja, različitost ciljanih skupina uključenih u domsko okruženje te kontekstualnost čitavog fenomena domskog odgoja dodatno opravdava potrebu za većim znanstveno-stručnim doprinosom proučavanju i usavršavanju predmeta domske pedagogije. U suvremenom društvu krize odgoja, važno je da se mladi osnažuju za autonoman i participativan život u zajednici. Pritom se ciljevi odgoja i osnaživanja međusobno isprepliću, a osnaživanje može biti ugrađeno u metodiku odgojnog rada, osobito u domskom okruženju. Učenički domovi kao srednjoškolske ustanove za učenike koji se školuju izvan mjesta prebivališta povijesno imaju bitnu ulogu u cjelokupnom odgojno-obrazovnom radu i sustavu. Oni počinjavaju na humanističko-razvojnoj paradigmi, odgovarajući na individualne potrebe i interese učenika kroz neposredni odgojno-obrazovni rad, pri čemu je osnaživanje mladih bitan proces za cjeloviti razvoj učenika. U četiri mentorska područja rada odgajatelja u učeničkom domu (čuvanje i unaprjeđivanje zdravlja, socio-emocionalni razvoj, kognitivni razvoj i kreativnost) odgajatelji ostvaruju ciljeve osnaživanja. Prema istraživanjima, očuvanje mentalnog zdravlja, razvijanje kreativnosti, iskustveno učenje, suradnja i zalaganje u zajednici izravno doprinose procesu osnaživanja mladih. Sukladno tim procesima, ciljevi odgoja i osnaživanja se isprepliću. Osim učeničkih domova, i drugi domski konteksti značajno doprinose razumijevanju domskog sustava u cjelini i razvoju domske pedagogije. To se odnosi na sustav socijalne skrbi koji obuhvaća različite vrste ustanova i usluga koje u najširem smislu riječi podrazumijevaju ili na neki način imitiraju domsko okruženje. Procesom deinstitutionalizacije i transformacije naglašava se važnost, potreba i uloga izvaninstitucijskih oblika usluga, pri čemu ustanove socijalne skrbi, koje podrazumijevaju odgoj kao temeljnu djelatnost, treba promatrati sa šireg pedagoškog aspekta domske pedagogije. Ciljane skupine mladih su djeca i mlađe punoljetne osobe bez roditelja ili bez odgovarajuće roditeljske skrbi, djeca i mlađe punoljetne osobe s problemima u ponašanju te djeca s teškoćama u razvoju. U tom kontekstu, pedagogija obespravljenih Paola Freirea ima značajno mjesto za osnaživanje i odgoj navedenih ciljanih skupina. Za mlade osobe, osobito one u riziku, osnaživanje u (njihovom) širem domskom okruženju postaje važno kako bi osnažili vlastite ciljeve i resurse te postali participativni, autonomni i aktivni članovi šire društvene zajednice.

Ključne riječi: domska pedagogija; mladi; osnaživanje; učenički dom; socijalna skrb

Literatura:

Bognar, L. (1999). *Metodika odgoja*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Štrosmajera u Osijeku i Pedagoški fakultet.

Ćuk, M. (2012). Odgojni rad odgajatelja i ponašanja učenika u učeničkim domovima. *Pedagogijska istraživanja*, 9 (1/2), 223-236. <https://hrcak.srce.hr/113455>

Eisman, A., Zimmerman, M., Kruger, D., Reischl, T., Miller, A., Franzen, S. i Morrel-Samuels, S. (2018). Youth empowerment solutions: Evaluation of an after-school program to engage middle school students in community change. *Health Education & Behavior*, 45 (1), 20-31. <https://doi.org/10.1002/ajcp.12094>

Freire, P. (2002). *Pedagogija obespravljenih*. Zagreb: Odras.

Golubović, A. i Domaćinović, P. (2019). Nekoliko misli o profilu nastavnika kao odgojitelja. *Diacovensia*, 27 (4), 703-726. <https://doi.org/10.31823/d.27.4.8>

Grealish, A., Tai, S., Hunter, A., Emsley, R., Murrells, T., i Morrison, A. P. (2017). Does empowerment mediate the effects of psychological factors on mental health, well-being, and recovery in young people?. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 90(3), 314-335. <https://doi.org/10.1111/papt.12111>

Von Hentig, H. (2007). *Kakav odgoj želimo*. Zagreb: Educa.

Kletečki Radović, M. (2008). Teorija osnaživanja u socijalnom radu. *Ljetopis socijalnog rada*, 15(2), 215-242. <https://hrcak.srce.hr/29382>

Kolesarić, P. (2019). Odgojno djelovanje u učeničkom domu. *Časopis za odgojne i obrazovne znanosti*, 3(3), 51-66. <https://hrcak.srce.hr/241468>

Kovačić, M. i Čulum, B. (2015). *Rad s mladima. teorija i praksa rada s mladima: prilog razumijevanju rada s mladima u hrvatskom kontekstu*. Zagreb: Mreža mladih Hrvatske

Kusturin, S., Maglica, T. i Makvić, K. (Ur.) (2014). *OkvirKO – priručnik za osnaživanje mladih u procesu izlaska iz alternativne skrbi*. Zagreb: Udruga Igra, SOS Dječje selo Hrvatska i Dječji dom „Maestral“ Split.

Llena-Berñe, A., Agud-Morell, I., Sónia P. i Vila-Mumbrú, C. (2017). Exploring key moments of empowerment of young people through their own life stories. *Pedagogía Social: Revista Interuniversitaria*. 30, 81-94. https://doi.org/10.7179/PSRI_2017.30.06

Morton, M. i Montgomery, P. (2013). Youth empowerment programs for improving adolescents self-efficacy and self-esteem: A systematic review. *Research on Social Work Practice*, 23(1), 22-33. <https://doi.org/10.1177/1049731512459967>

Rosić, V. (2007). *Domska pedagogija*. Rijeka: Naklada.

Stilin, E. (2005). *Stilovi rad i kompetencije odgajatelja u učeničkim domovima*. Rijeka: Adamić.

Vukasović, A. (2013). Reafirmacija odgoja – alfa i omega pedagoškoga preporoda. *Obnovljeni život*, 68 (2), 253-262. <https://hrcak.srce.hr/103704>

[NN] Narodne novine (2020). *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi: pročišćeni tekst*, 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20. (24.2.2021.)

[NN] Narodne novine (2022). *Zakon o socijalnoj skrbi: pročišćeni tekst*, 18/22, 46/22 (2.7.2022.)

Family Resilience and High School Students' Adjustment - Methodological Challenges and Possibilities

Dušica Stojadinović

Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia, dusica.stojadinovic@ff.uns.ac.rs

Abstract

The concept of family resilience was introduced by Walsh (1996), who defined it as a family's capacity, as a functional system, to overcome and recover from stressful life challenges, emerging stronger and better prepared for future challenges. Although the concept of family resilience is rooted in the general systems theory and applied in family therapy, there remain specific challenges related to its research methodology. These challenges include defining the concept of family resilience, the central terms used in models, and the variations in the operationalization and measurement of key constructs. Previous research on family resilience often focused mainly on the families facing non-normative developmental changes (Maurović et al., 2020). On the other hand, there has been limited research on the resilience of families facing normative and demanding changes, which are significant in the modern context. One such normative change that represents a challenge for family functioning is the transition of adolescents from the elementary to high school education. In the modern context, this phase of the development cycle can significantly disrupt the family balance, the individual relationships, and the individuals' general adjustment and functioning. One method to measure the construct of family resilience is the model developed by Sixbey (2005). When constructing the scale for the assessment of family resilience, the author was guided by the comprehensive constructs presented by Walsh (1996): belief systems, organizational processes, and communication and problem-solving processes. The author points out that these constructs should not be seen as a set of "resilient families" characteristics, but as dynamic processes involving strengths and resources that families can access or acquire to increase their resilience (Walsh, 2012). While this construct measurement model has its methodological advantages (e.g., comprehensiveness), it also has areas which need improvement (e.g., it is challenging to adapt it to different social contexts).

Assessing the adolescents' school adjustment also presents challenges, especially regarding the components included in this construct. Some authors (Evans et al., 2018; Harris & Nowland, 2020; Louis & Emerson, 2012) particularly emphasise the fact that there are crucial emotional and social aspects of school adjustment in addition to academics. Considering that family functioning significantly impacts the adolescents' adjustment, this presentation will explore the relationship between these two concepts, as well as the nature of their research methodology.

Keywords: family resilience; adolescents' school adjustment; methodology; research.

References:

Evans, D., Borriello, G. A., & Field, A. P. (2018). A review of the academic and psychological impact of the transition to secondary education. *Frontiers in Psychology*, 9(AUG), 1–18. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01482>

Harris, J., & Nowland, R. (2020). Primary-Secondary School Transition: Impacts and Opportunities for Adjustment. *Journal of Education & Social Sciences*, 8(2), 55–69. www.mmust.ac.ke

Louis, P., & Emerson, A. (2012). Adolescent Adjustment in High School Students: A Brief Report on Mid-Adolescence Transitioning. *Educational Science and Psychology*, 3(3), 15–24.

Walsh, F. (1996). The Concept of Family Resilience: Crisis and Challenge. *Family Process*, 35(3), 261–281. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.1996.00261.x>

Walsh, F. (2012). Family resilience: Strengths forged through adversity. In F. Walsh (Ed.), *Normal Family Processes* (4th ed.). The Guilford Press.

Sixbey, T. M. (2005). *Development of the Family Resilience Assessment Scale to Identify Family Resilience Construct*. [Doctoral dissertation]. University of Florida.

Povezanost interkulturalnih kompetencija i izvanškolskih aktivnosti učenika osnovne škole

Marija Tomić

Univerzitet u Banjoj Luci, Filozofski fakultet, BiH, marija.tomic93@hotmail.com

Sažetak

Ovaj rad fokusiran je na ispitivanje povezanosti interkulturalnih kompetencija s različitim vrstama izvanškolskih aktivnosti učenika osnovne škole. S obzirom na to da je pitanje kvalitete slobodnog vremena djece sve češća tema u pedagogiji, bilo je neophodno ispitati i njezinu povezanost s interkulturalnim kompetencijama. Jasno je da su ove vrste kompetencija neophodne za život u suvremenom društvu, stoga je važno znati u kojoj mjeri ih učenici posjeduju. Prvih nekoliko stranica rada posvećeno je teorijskom objašnjenju problema, kao i analizi aktivnosti kojima se učenici bave u slobodno vrijeme. Interkulturalne kompetencije u svojoj osnovi podrazumijevaju skupinu vještina neophodnih za suradnju s pripadnicima različitih kultura ili pojedincima koji su po bilo čemu drugačiji od nas. Metodološki dio opisuje rezultate istraživanja, kao i zaključke za dalje unapređenje odgojno-obrazovne prakse. Zadatak istraživanja je bio utvrditi postoji li povezanost interkulturalnih kompetencija i sudjelovanja učenika u tečajevima stranih jezika, sportskim klubovima, umjetničkim školama, humanitarnim udrugama, kao i povezanost interkulturalnih kompetencija sa spolom učenika. Pomoću metode teorijske analize i sinteze detaljno je proučena sva stručna literatura vezana za izvanškolske aktivnosti mladih i interkulturalnost. U istraživanju je korištena anketa kao istraživačka metoda. Pomoću tehnike anketiranja i skaliranja prikupljeni su podaci o izvanškolskim aktivnostima učenika i njihovim interkulturalnim kompetencijama. Anketni upitnik sastoji se od 10 pitanja kombiniranog tipa, čiji je cilj utvrditi spol učenika i aktivnosti kojima se bave u slobodno vrijeme. Skala interkulturalnih kompetencija sadrži 60 tvrdnji koje obuhvaćaju odnos pojedinca prema manjinskim skupinama, vještine komunikacije, doživljaj osobne i tuđih kultura, spremnost za susrete i suradnju s drugim narodima itd. Populaciju iz koje je odabran uzorak od 150 učenika čine učenici osmih i devetih razreda osnovnih škola na području grada Banja Luke. Na temelju dobivenih rezultata, utvrđeno je da postoji pozitivna povezanost stupnja interkulturalnih kompetencija i pohađanja tečajeva stranih jezika. Točnije, učenici koji pohađaju satove stranih jezika interkulturalno su kompetentniji od njihovih vršnjaka koji slobodno vrijeme provode baveći se sportom, humanitarnim radom ili umjetnošću. Istraživanje je također pokazalo da ne postoji statistički značajna razlika u interkulturalnim kompetencijama ovisno o spolu učenika. Dobijene rezultate možemo interpretirati na način da učenici kroz učenje stranog jezika imaju mogućnost bolje upoznati druge kulture i narode, a samim time razvijaju i pozitivan odnos prema različitostima.

Ključne riječi: interkulturalne kompetencije; izvanškolske aktivnosti; spol učenika

Literatura:

Prišl, E. (2014). Modeli interkulturalne kompetencije. *Pedagoška istraživanja*, 11 (2), 203-216.

Mesić, M. (2007). Pojam kulture u raspravama o multikulturalizmu. *Nova Croatica: časopis za hrvatsku književnost i kulturu*, 1(31), 159-184.

Vasta, R., Heith, M. i Miller, S.A (1998). *Dječja psihologija*. Naklada Slap.

Spitzberg, B. H. (2000). *A Model of Intercultural Communication Competence*. *Intercultural Communication*. CA Wadsworth.

Buterin, M. i Jagić, S. (2014). Razvoj interkulturalne kompetencije u kontekstu kurikulumskih promjena. *Acta Iadertina*, 10(2013), 1-10.

Mlinarević, V., Nemet, M. i Bushati, J. (2015). *Obrazovanje za interkulturalizam. Povezanost tradicije romske obitelji s uključivanjem u život i rad odgojno obrazovnih ustanova*. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera.

Bakić-Tomić, Lj. (2014). Interkulturalna komunikacija. U R. Moreno (Ur.), *Priručnik za uključivanje Roma u obrazovni sustav* (str. 44-48). Zagreb: Asociacion Socioeducativa Liere & Romsko nacionalno vijeće.

Analysis of the strategies for informing older adults about educational opportunities and promoting educational programmes

Nina Tušek

University of Ljubljana, Faculty of Arts, Slovenia, tusek.nina@gmail.com

Abstract

The aging population is becoming one of the key challenges for Slovenia. Several strategic documents address this issue, highlighting the concept of lifelong learning as one of the fundamental objectives for achieving an inclusive society. As one of the key pillars of this concept, education for older adults represents an opportunity for self-fulfillment, networking, and active citizenship. Despite the variety and benefits of educational opportunities, the participation of older adults in educational programmes remains low. The Resolution on the National Programme of Adult Education in the Republic of Slovenia 2022-2030 recognises this issue and aims to increase the participation of (older) adults in educational programmes. In order to achieve this goal, the resolution plans to focus on raising awareness and providing more information about the benefits of participating in educational programmes.

This article presents an analysis of the strategies for providing information to older adults in order to promote educational programmes in an integrated and well-informed manner. Understanding the elements of the communication process and social marketing can help us enhance the effectiveness of information delivery to older adults. Our research aimed to identify how older adults respond to educational opportunities, determine the most effective communication channels for providing information, specify the information about educational programmes that should be included in the promotional messages, and understand how this information affects their final decision.

The research was conducted in two parts. The quantitative part involved a survey with 302 participants. Following the analysis of the results, a focus group was held with seven participants. The findings revealed that more than half of the respondents had received training in the last three years, with non-participation mainly due to the coronavirus pandemic. The most trusted sources of information for the majority of older adults are people close to them. Most respondents are familiar with Lifelong Learning Weeks as a national promotional campaign. Older adults appreciate humorous appeals, while the celebrities also play an important, but non-essential, role. The focus group participants expressed a positive attitude towards education for older adults, citing personal interest as the main reason for participation. They discussed their own methods of finding information and offered a number of ideas to promote education for older adults. Although the results cannot be generalised, the research provides a basis for further analysis of the older adults' attitudes towards education.

Keywords: education of older adults; educational programmes; social marketing; marketing communication

Istraživanje roda u obrazovnom kontekstu: značaj, mogućnosti i izazovi

Gorana Vojčić

Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Srbija, goranavojcic10@gmail.com

Sažetak

Razvoj istraživačkog područja usmjerenog na pitanja roda i obrazovanja započeo je tijekom 70-ih godina 20. stoljeća, potaknut inicijativom feminističkih teoretičarki koje su istaknule brojne obrazovne prakse s nepovoljnim posljedicama za žene (Bailey i Graves, 2016). S razvojem teorija roda i obrazovnih teorija, ali i ovisno o društveno-povijesnim okolnostima, fokus istraživanja mijenjao se tijekom narednih desetljeća. Određena pitanja, poput ravnopravne zastupljenosti dječaka i djevojčica na svim razinama obrazovanja, danas su prevladana u većini zemalja. Iako je rješavanje tih problema bilo nužno, ono nije rezultiralo suštinskom rodnom ravnopravnošću u obrazovanju. Stoga su u posljednjim desetljećima aintenzivirana istraživanja usmjerena na rodnu (ne)osjetljivost samog obrazovnog procesa, pri čemu je ustanovljeno da ona ima negativne posljedice ne samo za djevojčice i žene, već i za dječake i muškarce. Autorice Vukičević i Đermanov (2014) ističu da rodno osjetljivo obrazovanje ne treba reducirati samo na integraciju rodno usmjerenih tema u obrazovne sadržaje, već da bi ono trebalo biti planirano, provedeno i evaluirano kroz prizmu rodne ravnopravnosti. Međutim, unatoč tome što je istraživačko područje roda i obrazovanja aktivno već više od pola stoljeća, njegova važnost i primjena dobivenih rezultata u obrazovnoj praksi nastavlja nailaziti na osporavanje i otpore, čak i unutar akademske zajednice.

Cilj ovog rada je pregled relevantne literature i analiza postojećih istraživanja kako bi se sagledale i predstavile aktualne teme, nalazi i mogući pravci budućih istraživanja te izazovi s kojima se suočava područje istraživanja roda i obrazovanja prilikom implementacije njegovih implikacija u obrazovnu praksu. Autorice Đermanov, Kosanović i Borovica (2012) ističu da dosadašnja istraživanja ukazuju na kompleksnost odnosa između roda i obrazovanja te naglašavaju da se još uvijek nalazimo na samom početku suočavanja s „rodnom sljepilom“ u obrazovanju. Također ističu da heuristički potencijal ovih istraživanja, koja su diljem svijeta u stalnom porastu, vodi ka konceptualizaciji posebnog područja unutar suvremene pedagoške teorije – rodne pedagogije.

Ključne riječi: rodna ravnopravnost; rodno osjetljivo obrazovanje; rodna pedagogija.

Literatura:

Bailey, L. E. i Graves, K. (2016). Gender and education. *Review of Research in Education*, 40(1), 682-722. <https://doi.org/10.3102/0091732X16680193>

Đermanov, J., Kosanović, M. i Borovica, T. (2012). Rodne razlike i rodna stvarnost u obrazovnom kontekstu. U O. Gajić (Ur.), *Kvalitet obrazovnog sistema Srbije u evropskoj perspektivi* (str. 75-89). Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu.

Vukičević, J., i Đermanov, J. (2014). The gender dimension in teacher education programs in Serbia. U *7th International Conference of Education, Research and Inovation: Conference Proceedings, Full Papers* (str.1393-1403). Sevilla, Španjolska.

Prediktori stereotipnih i simboličkih uvjerenja učitelja o poučavanju učenika s ADHD-om

Davor Vukelić

Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci, Hrvatska, dvukelic@student.uniri.hr

Sažetak

U procesu razvoja stabilnosti društva ključnu ulogu igra inkluzivno obrazovanje koje podrazumijeva uvažavanje svih učenika te nastavnog i školskog osoblja na jednak način (Booth i Ainscow, 2002). U inkluzivnom odgojno-obrazovnom okruženju često nedostaje adekvatna kompetencijska podrška od strane učitelja (Europska komisija, 2020; Saloviita, 2019), što dodatno komplicira poučavanje učenika s ADHD-om. ADHD je pervazivni i perzistentni poremećaj nepažnje, hiperaktivnosti i impulzivnosti (Američka psihijatrijska udruga, DSM V, 2014).

Istraživanja su pokazala ključnu važnost učiteljskih uvjerenja o poučavanju učenika s ADHD-om (Pantić i Wubbels, 2010). Takva uvjerenja imaju značajan utjecaj na sklonost stigmatizaciji učenika s ADHD-om (Toye i sur., 2018) te formiranje stavova pojedinca (Ajzen i Cote, 2008; Fishbein, 1963), a posljedično i na razvoj predrasuda i diskriminativnog ponašanja (Corrigan i Watson, 2002; Pajares, 1992). Uočena je važnost stereotipnih uvjerenja (o specifičnim karakteristikama skupine) i simboličkih uvjerenja (o vrijednostima, običajima i tradiciji koje skupina promovira ili ugrožava) (Esses i Maio, 2002).

Cilj ovoga istraživanja je testiranje i empirijska provjera modela koji objašnjava utjecaj profesionalnih prediktora na stereotipna i simbolička uvjerenja učitelja o poučavanju učenika s ADHD-om. Znanstvena svrha ovog istraživanja je proširenje i unaprijeđenje teorijskih spoznaja o znanju i uvjerenju učitelja vezanih za poučavanje učenika s ADHD-om te prilagodba i validacija stranih skala u svrhu ispitivanja u hrvatskom kontekstu varijabli znanja učitelja o ADHD-u (Sciutto i sur., 2000) te stereotipnih i simboličkih uvjerenja učitelja o ADHD-u (Anderson i sur., 2017). Aplikativna svrha ovog istraživanja je upotreba relevantnih prediktora prilikom kreiranja programa inicijalnog obrazovanja i profesionalnog razvoja učitelja, kao i u procesima formuliranja obrazovnih politika na razini države te organizacije školskog života na lokalnoj razini.

Istraživanje će obuhvatiti učiteljice i učitelje razredne i predmetne nastave svih dobnih skupina koji rade u redovnim državnim osnovnim školama na području Grada Zagreba i Ličko-senjske, Primorsko-goranske i Istarske županije, koristeći stratificirani uzorak. U predistraživanju će sudjelovati 10 ispitanika po inicijalnoj varijabli (prema Nunnally, 1994), a u glavnom istraživanju najmanje 1,100 ispitanika (prema Milas, 2009). Podaci će se prikupljati postupkom anketiranja u okviru kvantitativnog metodološkog okvira. Univarijatnim statističkim metodama bit će prikazana deskriptivna statistika svih varijabli, a bivarijatnim metodama korelacije i razlike među varijablama. Eksploratorna i konfirmatorna faktorska analiza te analiza pouzdanosti bit će korištene prilikom prilagodbe i validacije stranih skala. Path analizom definirat će se značajnosti medijacijskog učinka pojedinih varijabli na korelacijske odnose prediktorskih i ishodišnih varijabli.

Ključne riječi: prediktori, stereotipna uvjerenja, simbolička uvjerenja, učitelji, ADHD

Literatura:

Ajzen, I., i Cote, N. G. (2008). Attitudes and the prediction of behavior. U W. D. Crano i R. Prislin (Ur.), *Attitudes and attitude change* (str. 289–311). Psychology Press.

Američka psihijatrijska udruga (2014). *Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje, peto izdanje*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Anderson, D. L., Watt, S. E., i Shanley, D. C. (2017). Ambivalent attitudes about teaching children with attention deficit/hyperactivity disorder (ADHD). *Emotional and Behavioural Difficulties*, 22(4), 332–349. <https://doi.org/10.1>

080/13632752.2017.1298242

Blotnicky-Gallant, P., Martin, C., McGonnell, M., i Corkum, P. (2015). Nova Scotia Teachers' ADHD Knowledge, Beliefs, and Classroom Management Practices. *Canadian Journal of School Psychology*, 30(1), 3–21. <https://doi.org/10.1177/0829573514542225>

Booth, T., i Ainscow, M. (2002). Index for inclusion: developing learning and participation in schools. *Centre for Studies on Inclusive Education (CSIE)*.

Corrigan, P. W., i Watson, A. C. (2002). Understanding the impact of stigma on people with mental illness. *World psychiatry*, 1(1), 16.

Europska komisija (2020). *Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija o uspostavi europskog prostora obrazovanja do 2025*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0625&from=HR>

Esses, V. M. i Maio, G. R. (2002). Expanding the assessment of attitude components and structure: The benefits of open-ended measures. *European review of social psychology*, 12(1), 71-101.

Fishbein, M. (1963). An investigation of the relationships between beliefs about an object and the attitude toward that object. *Human relations*, 16(3), 233-239.

Milas, G. (2005). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Nunnally, J. C. (1994). *Psychometric theory*. New York, US: Tata McGraw-Hill Education.

Perold, H., Louw, C. i Kleynhans, S. (2010). Primary school teachers' knowledge and misperceptions of attention deficit hyper activity disorder (ADHD). *South African Journal of Education*, 30(3).

Pajares, M. F. (1992). Teachers' Beliefs and Educational Research: Cleaning Up a Messy Construct. *Review of Educational Research*, 62(3), 307–332. <https://doi.org/10.3102/00346543062003307>

Pantić, N. i Wubbels, T. (2010). Teacher competencies as a basis for teacher education – Views of Serbian teachers and teacher educators. *Teaching and Teacher Education*, 26(3), 694–703. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2009.10.005>

Saloviita, T. (2019). Outcomes of teacher education in Finland: Subject teachers compared with primary teachers. *Journal of Education for Teaching*, 45(3), 322–334. <https://doi.org/10.1080/09589236.2019.1599504>

Sciutto, M. J., Terjesen, M. D. i Frank, A. S. B. (2000). Teachers' Knowledge and Misperceptions of Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder. *Psychology in the Schools*, 37, 115-122.

Formativno vrednovanje – odmak od tradicionalnog vrednovanja prema suvremenom

Tena Pejčić

Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet, Hrvatska, tena.pejvic@uniri.hr

Sažetak

Problematika vrednovanja prisutna je od samih početaka odgojno-obrazovnog sustava. Zbog njezine složenosti i značajnosti, interes za ovu problematiku iskazuju znanstveni i stručni krugovi diljem svijeta. Upravo je vrednovanje jedan od važnijih čimbenika kontinuiranog unapređenja cijelog odgojno-obrazovnog procesa (Pejić Papak i Čepić, 2021). Tradicionalni pristupi vrednovanju fokusirali su se na količinu učenikovog znanja koje se procjenjivalo kroz ponavljanje što većeg broja činjenica i definicija te je rezultiralo ocjenom. Međutim, ocjenjivanje više nije jedini način vrednovanja te je važno razlikovati pojam vrednovanja od ocjenjivanja. Ocjenjivanje se najčešće veže za vrednovanje nečijeg znanja i dodjeljivanje određene ocjene (Zovko i Marčeta, 2016). Suvremeni pristupi vrednovanju naglašavaju važnost redovitog praćenja svakog učenika i njegovog napretka. Prednost pred sumativnim vrednovanjem dobilo je formativno vrednovanje koje ima utjecaj na dva najvažnija aktera u procesu učenja i poučavanja, a to su učenik i učitelj (Moss i Brookhart, 2009). Njime učenik razvija vještine reguliranog učenja i potrebu za cjeloživotnim obrazovanjem (Clark, 2011) te usvaja redovite radne navike, uči planirati i nadgledati svoje vrijeme te strukturirati radno ozračje (Clark, 2012). Redovitom implementacijom formativnog vrednovanja u odgojno-obrazovni proces, učitelj dobiva povratnu informaciju o kvaliteti nastave te mu to omogućava odabir novih metoda, oblika i strategija prilikom planiranja daljnjeg poučavanja, ali i tehnika vrednovanja (Cindrić i sur., 2010). Koristeći različite pristupe vrednovanju, učitelj prikuplja podatke o znanjima, vještinama, ali i sposobnostima svojih učenika. Pomoću tih podataka, on uočava jake strane svojih učenika, njihove interese i sposobnosti te ih usmjerava kako poboljšati i unaprijediti određena znanja i vještine kako bi postigli još veći uspjeh. Kvalitetna, pravovremena, detaljna, ali i individualizirana povratna informacija najveći je odmak od tradicionalnog pristupa vrednovanju (Hill, 2020). Ona mora biti jasna te dati uvid učeniku, ali i njegovim roditeljima, u trenutno stanje učenikovih znanja, vještina i sposobnosti. No, ona mora sadržavati i konstruktivne savjete i smjernice o načinima unaprijeđenja učenja kako bi učenik bio što uspješniji (Black i Wiliam, 2010). Na taj način učenik saznaje koliko redovito uči, što je do sad postigao te kako još može napredovati.

Cilj ovog rada je dati prikaz temeljnih konstrukata vezanih uz formativno vrednovanje te istaknuti prednosti koje uvelike pridonose poboljšanju odgojno-obrazovnog procesa.

Ključne riječi: vrednovanje; formativno vrednovanje; odgojno-obrazovni proces; učenje; poučavanje

Literatura:

Black, P., i Wiliam, D. (2010). Inside the Black Box: Raising Standards through Classroom Assessment. *Phi Delta Kappan*, 92(1), 81–90. <https://doi.org/10.1177/003172171009200119>

Cindrić, M., Miljković, D. i Strugar, V. (2010). Didaktika i kurikulum. IEP-D2.

Clark, I. (2011). Formative Assessment: Policy, Perspectives and Practice. *Florida Journal of Educational Administration & Policy*, 4 (2), 158-180.

Clark, I. (2012). Formative Assessment: Assessment Is for Self-Regulated Learning. *Educational Psychology Review*, 24(2), 205-249.

Hill, L. H. (2020). *Assessment, Evaluation and Accountability in Adult Education*. Stylus.

Moss, C. M., i Brookhart, S. M. (2009). *Advancing formative assessment in every classroom: A guide for instructional leaders*. ASCD.

Pejić Papak, P. i Čepić, R. (2021). Teachers' Beliefs about Formative Assessment in the Pupil - Centered Curriculum. U L. Gómez Chova, A. López Martínez i I. Candel Torres (Ur.), *EDULEARN21 Proceedings - 13th International Conference on Education and New Learning Technologies* (str. 7201-7207). IATED Academy.

Zovko, A. I Marčeta, A. (2016) Stavovi učenika o ocjenjivanju. *Suvremena pitanja*, 21, 9-22.

Pregled razvoja jezično-govornih sposobnosti kod djece s oštećenjima vida

Martina Galeković, Biljana Marušić

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Osijek, Hrvatska,
e-mail:galekovicmartina@gmail.com

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Osijek, Hrvatska,
e-mail:marusicb5@gmail.com

Sažetak

Jezično-govorne sposobnosti kod djece s oštećenjima vida predstavljaju značajan izazov u njihovom razvoju. Istraživanja pokazuju da djeca s oštećenjem vida i sljepoćom kasne u fazi redupliciranog sloga (faza brbljanja) te s izgovorom prvih riječi. Također, kvalitativno usvajaju jezik na drugačiji način u odnosu na djecu koja nemaju oštećenja vida. Svrha rada je osvijestiti važnost ranog identificiranja oštećenja vida kod djece predškolske dobi te pravovremene intervencije. Cilj rada bio je prikazati pregled znanstvenih istraživanja iz područja razvoja jezično-govornih sposobnosti kod djece s oštećenjima vida. Oštećenja vida mogu negativno utjecati na razvoj govora i komunikaciju. Automatsko i slučajno učenje kod djece s oštećenjima vida nije moguće budući da dodir, sluh i ostala osjetila nisu jednako učinkovita poput vida koji omogućava trenutni pristup iskustvima. Nedostatak iskustava predstavlja glavni izazov jer otežava percepciju i razumijevanje zvukova i govora, što utječe na njihovu sposobnost razlikovanja zvukova, razumijevanja gramatičkih struktura i razvoja bogatog rječnika (Erickson i sur., 2007). Problemi s artikulacijom, ritmom i intonacijom u govoru također su česti kod djece s oštećenjima vida, što može rezultirati nerazumljivim govorom i poteškoćama u izražavanju. Rana identifikacija oštećenja vida i pravovremena intervencija, uključujući logopedsku terapiju i podršku stručnjaka, ključni su za poticanje jezično-govornog razvoja kod djece s oštećenjima vida. Važno je da dijete s oštećenjima vida u predškolskom razdoblju razvija taktilno-kinestetičku i auditivnu percepciju, socijalno-emocionalnu zrelost, orijentaciju u prostoru, fonološku svjesnost i jezično-govorne sposobnosti. Stvaranje poticajnog okruženja ključno je za podršku jezičnim aktivnostima djece s oštećenjima vida. Prilagođeni materijali, tehnološki alati i kontinuirana podrška stručnjaka mogu olakšati njihov jezično-govorni razvoj. Praćenje i procjena jezičnog razvoja važni su za identifikaciju potreba i pružanje odgovarajuće podrške tijekom djetetova razvoja. Unatoč izazovima, djeca s oštećenjima vida imaju potencijal za uspješan jezično-govorni razvoj i ostvarivanje svojih potencijala uz pravovremenu intervenciju, podršku stručnjaka i inkluzivno okruženje. Nastavak istraživanja u ovom području ključan je za bolje razumijevanje i razvoj metoda i praksi koje će dodatno poboljšati jezično-govorni razvoj djece s oštećenjima vida.

Ključne riječi: dječji razvoj; jezično-govorne sposobnosti; komunikacija i oštećenje vida

Literatura:

Blaži, D. i Opačak, I. (2011). Teorijski prikaz dječje govorne apraksije i ostalih jezično-govornih poremećaja na temelju diferencijalno-dijagnostičkih parametara. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 47(1), 49-63.

Bilić Prčić, A., Runjić, T. i Žolgar Jerković, I. (2015). Razlike u socijalnim vještinama između učenika i učenica oštećena vida prema procjeni njihovih roditelja. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 51(2), 77-86.

Erickson, K. A., Hatton, D., Roy, V., Fox, D. i Renne, D. (2007). Literacy in Early Intervention for Children with Visual Impairments: Insights from Individual Cases. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 101 (2).

Kolundžić, Z., Lenček, M., Klarić-Šimić, A. i Tesari, H. (2008). Utjecaj prematuriteta na razvoj izgovornog sustava u djece. *Paediatrica Croatica*, 52(3), 177-180.

Šupe, T. (2009). Dijete s oštećenjem vida u vrtiću. Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, 15(55), 21-24.

ffr